

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881. Andra Kammaren. N:o 42.

Tisdagen den 12 April.

Kl. 7 e. m.

fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 49, i anledning af väckta motioner dels om upphäfvande af, dels ock om ändringar uti förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868.

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Nämnda förordning lyder som följer:

“Medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes. Ej heller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa. Uppträder någon, som ej är prest eller enligt Kyrkolagen berättigad att offentligen predika, vid dylik sammankomst såsom lärare med andliga föredrag, som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten, eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, ankomme på kyrkorådet att honom förbjuda att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda.

Hvar som underlåter att ställa sig till efterrättelse kyrkorådets förbud mot utöfvande af lärareverksamhet, böte från och med femtio till och med trehundra riksdaler.“

Beträffande denna förordning hade inom Andra Kammaren blifvit väckta tre särskilda motioner, deruti föreslagits

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

af Herr *S. A. Hedlund* (motionen N:o 107), "det Riksdagen måtte för sin del besluta att, med upphäfvande af Kongl. förordningen af den 11 December 1868, sammankomster för andaktsöfning må i borgerligt afseende göras likställiga med alla andra slag af sammankomster"; af Herr *H. Halldin* (motionen N:o 24), att, med upphäfvande af 1868 års förordning i öfriga delar, endast dess nuvarande första punkt skulle bibehållas samt följaktligen, "att Kongl. Förordningen af den 11 December 1868 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Medlemmar — — — — —

— — — — — störes;"

samt af Herr *Sigfrid Wieselgren* (motionen N:o 70), "att Riksdagen måtte för sin del besluta, det tredje och fjerde momenten af Kongl. förordningen den 11 December 1868, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, eller punkterna: "Uppträder någon etc. — — — vidare uppträda" och "Hvar som etc. — — — trehundra riksdaler", icke vidare skola gälla."

Utskottet hade, i anledning af berörda motioner, hemställt:

"att Riksdagen ville för sin del besluta följande

Förordning, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Med upphäfvande af förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868 stadgas som följer:

Medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes. Ej heller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa."

Sedan uppläsning skett af denna hemställan, mot hvilken dels Herrar *Thomasson*, *Lothigius*, *Asplund*, *C. O. Widmark* och *Fröberg*, dels Herr *Samzelius*, dels äfven Herr *Sundell* inom Utskottet reserverat sig, lemnades ordet, på begäran, till

Herr Rundgren, som yttrade: Herr Talman! Vid bedömande och behandling af denna delikata fråga lär det vara nödvändigt att i öfverensstämmelse med författningens både bokstaf och anda skilja mellan två slag af särskilda sammankomster för andaktsöfningar, nemligen mellan sådana, hvilka äro framkallade af ett verkligt religiöst behof och som afse uppbyggelse för dem, som närvara vid sammankomsten, och sådana, hvilka äro framkallade af främmande personer, de der mera afse att sönderrifva än att uppbygga. Tager man nu gällande förordning angående dessa sammankomster i betraktande, finner man, att denna förordning innehåller 4 punkter, af hvilka den första punkten talar om sammankomst af förra slaget och tredje punk-

ten om sammankomster af senare slaget. Nu hafva vid denna riksdag tre motionärer gjort framställningar om ändring af denna lilla korta förordning. Den ene af motionärerna har velat nöja sig med kvarstående af första punkten, en annan af motionärerna har velat bibehålla de två första punkterna, men få bort de öfriga, och den tredje har icke funnit sig nöjd med någon del af författningen, utan har önskat, att den helt och hållet måtte försvinna. Då nu Lag-Utskottet delar den åsigten, att de två första punkterna böra bibehållas, och dessa utan allt tvifvel måste anses vara af så oskyldig art, att jag föreställer mig att derom icke blir någon meningsskiljaktighet, så kan man säga, att det är de två senare punkterna, som äro den egentliga achilleshälen. Hvad innehåller nu denna tredje punkt? Den talar om söndring, den talar om förakt för den allmänna gudstjensten, den talar om undergräfvande af religionens helgd. Jag hemställer nu till hvar och en, som har sinne icke allenast för ordning, utan jemväl för hvad som hörer till det religiösa lifvets bevarande och upprätthållande inom församlingen, huruvida man verkligen med något skäl kan begära att personer, som tillhöra den evangeliskt-lutherska kyrkan, skola låta sig nöja dermed att inom församlingen få uppträda personer med andliga föredrag, som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende, till förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd. Måste man icke snarare förundra sig öfver en sådan finkänslighet, som visserligen i afseende på de uppträdande personerna fordrar fullständig och fullkomlig frihet, men som alldeles icke ville göra afseende på de stilla i landena, på dem, hvilka ej älska vare sig söndring eller förakt för gudstjensten eller ett undergräfvande af religionens helgd? Det kan derföre ej annat än väcka förundran, att man i detta hänseende gör så starka invändningar mot bibehållandet af denna punkt. Grunden till ovänligheten mot författningen måste således ligga deri, att det är åt kyrkoråden öfverlemnadt att förbjuda en sådan person att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda. Men om vi se på den historik öfver tillkomsten af denna författning, som Lag-Utskottet lemnat, så finna vi på fjerde sidan i Utskottets betänkande, att "i följd af dessa anmärkningar och med anledning af ett inom Bondeståndet framställt och der i allmänhet godkändt förslag, att öfverlemna åt församlingarnes kyrkoråd att hvar inom sin krets vaka deröfver, att den lekmanverksamhet, som vid förefallande konventiklar utöfvades, ej blefve skadlig, framlade Utskottet ett förslag till författning." Det är således just från allmogens sida, som den önskan blifvit uttalad att kyrkorådet, som har att vaka i allmänhet öfver religionens och sedernas helgd, i detta hänseende vore den rätta auktoriteten. Och jag hemställer, huruvida det icke skulle på det mest ofördelaktiga sätt vittna om församlingarnes sätt att utse kyrkoråd, om man nu inom Kammarren eller inom Riksdagen skulle förklara, att församlingarnes kyrkoråd i allmänhet äro sådana, att det är omöjligt att åt dem öfverlemna att vaka öfver religionens och sedernas helgd. För min del tror jag visserligen, att kyrkoråden icke allestädes äro så sammansatta, att icke någon önskan efter ett bättre kunde vara berättigad, men det är lik-

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

väl de mest ansedda och redbara personer inom församlingen, som utses till ledamöter i kyrkorådet; det är en delegation från församlingens sida. Och man kan väl icke i fråga om andliga ting öfverlemna bedömandet deraf åt någon auktoritet, som å ena sidan står församlingen närmare och å andra sidan har skyldighet att med all uppmärksamhet följa det som rör religionens angelägenheter.

Men det är icke endast den tredje punkten, och jag tror icke heller hufvudsakligen den, som framkallat så mycket motstånd mot denna författning, utan det är den fjerde, angående straffbestämmelser för den som bryter mot författningen. Utskottet säger på sid 10: "att med verldsligt straff belägga den, som, efter kyrkorådets uppfattning, motverkar kyrkans omförmälda syften, innebär på en gång ett vanmäktigt försök och ett missbruk af den verldsliga makten." Hvad vill man då göra, om man nemligen erkänner att det måste vara angeläget att stäfja de ofog, som mångenstädes bedrifvas af kringresande predikanter? Männe man skall i lagen förklara, att sådana ofog skola vara strafflösa? Männe det icke tvärtom hör till hvarje lagbestämmelse, att straff måste följa för den som öfverträder lagen? Och hvad vill man sätta i stället, i den händelse man tager bort den straffbestämmelse, som nu finnes? Jo, man vill sätta *kyrkligt straff* i stället för det verldsliga. Men hvad vill det nu egentligen säga, att med kyrkligt straff belägga en person, som genom sina predikningar åstadkommer söndring i kyrkligt afseende, som sålunda föraktar hela den kyrkliga institutionen och som jemväl måste förakta det kyrkliga straff, hvilket möjligen skulle kunna honom påläggas. Jag ber Herrarne göra en bestämd skilnad mellan, såsom jag först nämnde, sammankomster för verklig uppbyggelse och sådana sammankomster, hvilka afses i tredje punkten af ifrågavarande författning. Skall nu en församling eller ett kyrkoråd vara fullkomligt redlost gent emot den stora mängd personer, hvilka uppträda inom församlingen med föredrag af den beskaffenhet denna författning innehåller? För min del kan jag icke förstå en sådan tanke. Dessutom, mine Herrar, böra vi icke låta oss alltför mycket ledas af den sats, som nu så mycket predikas, om fullkomlig frihet i andliga ting. Vi böra nemligen fråga oss, hvart en sådan rättslöshet för kyrkan kan komma att leda, och hvad inflytande den kan komma att utöfva på hela ställningen såväl i kyrkligt som religiöst hänseende. Vi hafva redan vid riksdagens början fått en bestämd förklaring öfver, hvarest det yttersta målet ligger för dem, som vilja hafva en fullständig religiös frihet och hvilka vilja att vi skola lösgöra oss från nu ifrågavarande författning. Förklaringen finnes i en vördsam adress till svenska folkets ombud vid Riksdagen 1881. Den är undertecknad "med djupaste högaktning Positivistiska Samfundet genom G. Cederlund, Skomakare, J. Håkansson, Målaremästare, och A. Nyström, Medicine Doktor". Det vore i sanning en alltför stor förlust att icke i våra protokoll hafva förvaradt hvad detta Positivistiska Samfund begär och äsyftar. Tvifvelsutan uttala dessa personer hvad som på långt när icke ingår i motionärernas syften, men som säkerligen skulle blifva en oundgänglig följd af en eftergift för hvad motionärerna begärt.

Det är egentligen tvenne punkter i denna adress, som man kan säga berör den fråga öfverläggningen nu gäller.

Den första punkten har till öfverskrift: "Stat och kyrka böra fullständigt skiljas" och lyder sålunda: "Då den verldsliga makten ej bör lägga några hinder i vägen för den andliga friheten, och religionen är en samvetssak, som endast får bestämmas af den fria öfvertygelsen, är det nödvändigt, att det religiösa området fritages från allt inflytande af staten: hvarje kyrkoförsamling bör underhålla sin kyrka samt tillsätta och aflöna sitt presterskap utan statens mellankomst; kyrkoförsamlingar böra få bildas utan någon sorts hinder, derest deras bekännelser ej strida mot allmän moral; lagstadganden böra upphävas, hvilka förpligtiga regeringens ledamöter att tillhöra "den rena evangeliska läran" och som lägga kyrkolagstiftningen i regeringens och Riksdagens händer; kyrkomöte bör upphävas såsom statsmyndighet; straffbestämmelser för "religionsbrott" och brott mot tryckfriheten i religionssaker böra borttagas; alla skatter och anslag till kyrkor böra borttagas, biskopsembeten indragas och den teologiska fakulteten vid universiteten upphävas."

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för anduktsöfning.
(Forts.)

I tredje momentet heter det vidare: "Från skolorna uteslutes religionsundervisningen, som förlägges till hemmen och kyrkorna; kyrkoherde bör ej längre få vara sjelfskrifven ordförande i skolråd. Undervisningen rigtas hufvudsakligen på naturvetenskaperna, historia och lefvande språk, under det de döda spåkens studium blir valfritt. Skolans uppfostran bör vara lika för alla, utan hänsyn till klassiskilnad; folkskolan bör vara en förberedelse till högre vetenskapliga skolor."

Då man ville bedöma en fråga sådan som denna, är det, såsom jag förut nämnt, angeläget att se på slutresultatet och hvart man kommer genom att sålunda borttaga alla band.

Jag vill nu för min del icke längre upptaga Kammarrens tid genom att vidare orda i denna fråga, ty jag har nu angifvit de hufvudsakligaste skälen, hvarför jag icke önskar någon förändring i nu ifrågakomna författning. Jag hemställer derföre att Lag-Utskottets utlåtande och samtliga motionärernas förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr J. Anderson i Tenhult: Den föregående talaren har ansett, att Lag-Utskottet gått något för långt i förevarande fråga, då det föreslog den förändring, som i betänkandet återfinnes. För min del anser jag deremot, att med anledning af Herr Hedlunds förslag hade Utskottet bort gå något längre än det gjort. Utskottet har gått i den rätta riktningen; men jag tror dock, att det nu bort taga steget fullt ut. Det heter i betänkandet: "dock må sådan sammankomst & tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att de nära eller ordningen dervid störes." Så länge en sådan bestämmelse finnes kvar i lagen, har jag anledning tro att frågan gång efter annan skall återkomma, ända till dess dessa ord blifva från författningen borttagna.

Jag föreställer mig för öfrigt att det vid tillämpningen af den af

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Utskottet föreslagna förordningen icke torde blifva så lätt att bestämma hvad som menas med orden "så nära". I en landsförsamling med en längd af flera mil kan ju $\frac{1}{8}$ mil från kyrkan anses "nära", ja möjligen tydas derhän att vara "för nära". I en stad åter, der folket bor mera tätt tillsammans, kan man icke räkna afstånden i mil, utan kanske lämpligare i fot. Jag förstår således icke huru tillämpningen af förordningen i detta afseende skulle taga sig ut. För öfrigt vill jag icke lemna oanmärkt, att jag äfven i ett annat afseende finner detta stadgande ofullständigt. Om öfverträdelse mot en föreskrifven förordning skulle ske, så frågas: hvad blir påföljden? Ett laglydigt folk vill hafva sådana lagar, att de äro lätta att förstå och obrottsligt kunna efterlefas. Jag tror icke, att det blir förhållandet med denna förordning. Så talas det äfven om att ordningen icke skall störas. Såvidt jag vet, har alltid den största ordning iakttagits vid religiösa sammankomster, åtminstone har detta varit förhållandet inom den ort jag tillhör. Jag tror således ej man behöfver befara, att några olagligheter skola ega rum.

På grund af hvad jag sålunda anført tager jag mig friheten yrka, att orden: "dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes", måtte utgå. Jag anhåller, Herr Talman, om proposition på detta förslag.

Herr Hedlund: Herr Talman! Jag tror icke, att det nu föreligger att diskutera det program, som det så kallade positivistiska sällskapet uppställt och som det tryckt låtit utdela bland Kammarens ledamöter. Icke heller föreligger det att draga de konklusioner af det nu föreliggande förslaget, att det skulle leda till hvad detta sällskap åsyftar. Det är en gammal dialektisk taktik att, för att göra ett reformförslag omöjligt, visa dess konsekvenser, eller, rättare sagdt, att draga derutur alldeles orätta konsekvenser; men denna taktik borde vara föråldrad, då det gäller ett så allvarsamt ämne som detta. Emellertid, då man nu framställt detta program såsom innebärande något till den yttersta grad orimligt och samhällsvådligt, så får jag erinra derom, att det finnes ett land der, så vidt jag vet, allt hvad som ur detta program blifvit citeradt såsom önskningsmål, sedan lång tid tillbaka är realiseradt; och i det landet anses det religiösa lifvet vara särdeles starkt och kraftigt. Man påstår, att i intet annat land i verden göras så stora uppoffringar både i materiellt afseende för uppbyggande af kyrkor och bönesalar och i andligt afseende för spridande af missionsverksamhet både inom och utom landet, som just i det landet, der denna ordning eller frihet är rådande. Detta land är För-enta Staterna. Programmet lär väl icke vara så afskräckande, när man har ett så väldigt föredöme för ögonen; och allra minst lär man deraf kunna draga den slutsatsen, att religionen och kyrkan skulle derigenom försvinna. Detta program föreligger emellertid icke här till diskussion. Det, som föreligger, är, huruvida vi skola bibehålla den undantagslagstiftning, som ännu hos oss återstår från det gamla konventikelpakatet, sorgligt i åminnelse, icke minst för dem, som försva-

rade detsamma, nemligen presterskapet. Det gäller att undersöka, om denna qvarlefva fortfarande bör bibehållas, nemligen att det skall vara en undantagslagstiftning för sammankomster till gemensamma andaktsöfningar; det är frågan. Alla öfriga sammankomster skola vara fria, men sammankomster för andaktsöfningar skola göras till föremål för en undantagslag. Ligger det väl då något brottsligt i de andliga sammankomsterna? Är det sådana sammankomster, som tjena till att väcka andakten till lif, hvilka företrädesvis eller uteslutande skola förhindras? Om någon kättare eller för religionen aldeles likgiltig person drefve den satsen, att dryckeslag, spel-lag, politiska sammanträden och offentliga föredrag i hvilken rigtning som helst skulle vara fria, men icke andaktsöfningar, om — säger jag — någon otroshjelte, som man så ofta hör talas om, påstode något sådant, så kunde jag fatta det, men att en kyrkans man, som också bör vara en fromhetens man, hvilket jag också antager att den ärade talaren är, kan vara så rädd för andaktsöfningarne, det förvånar mig. Det är detta som är frågan — frågan om man skall stifta en undantagslag för *dess* sammankomster, men låta alla andra samkväm, de må vara af hvilken beskaffenhet som helst, fritt och obehindradt få ega rum.

Men hvilken fara ligger det då i *dess* andaktsöfningar? Jo, säger man, de leda till söndring i kyrkligt afseende, till förakt för den allmänna gudstjensten och till undergräfvande af religionens helgd. Redan i detta senare påstående ligger det en motsägelse. Mig är det nemligen icke möjligt att fatta en andaktsöfning, som icke tjénar till att upprätthålla religionen, att värma det religiösa sinnet. Vidare skulle *dess* andaktsöfningar leda till förakt för den allmänna gudstjensten. Ja, om med den allmänna gudstjensten afses den gudstjenst, som uppehålls inom statskyrkan, och om man menar, att *dess* sammanträden för andaktsöfningar uppträda fiendtligt mot denna gudstjenst, då har det verkligen inträffat att vid nämnda andliga sammankomster statskyrkans presterskap, för att begagna ett vulgärt uttryck, fått sina fiskar varma. Der har man, efter hvad jag inhämtat, klagat öfver det statskyrkliga presterskapets ljumhet för religionen, öfver att det alltför mycket sysselsätter sig med verldsliga ting, att det icke är nog hemmastadt i bibeln, att det icke är tillräckligt gudfruktigt o. s. v. Men icke kan man deraf draga den slutsatsen, att der predikas förakt för den allmänna gudstjensten; utan hafva väl *dess* uttalanden egentligen inneburit en klagan öfver eller kanske en förebräelse för det *sätt*, hvarpå den allmänna gudstjensten ofta af prester utan andligt sinne skötes — ty att sådana prester finnas, och det kanske ej så få, lärar väl ej ens den förste ärade talaren vilja förneka — men icke något klander eller förakt mot gudstjensten sjelf. På de förfrågningar jag gjort i anledning af detta mycket ofta upprepade påstående om visadt förakt för den allmänna gudstjensten har jag deremot fått de bestämdaste gensagor. Sådant kan icke komma och har icke heller kommit i fråga vare sig inom mindre konventiklar eller bönehus.

Så kunna *dess* sammankomster leda till "söndring i kyrkligt afseende", säger man. Ja, det medgifver jag. Ty det finnes verkligen medlemmar af den evangeliskt lutherska kyrkan, som icke till alla

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts).

delar hylla hennes satser. De kunna afvika i en punkt, t. ex. om dopet och äfven i ett eller annat stycke i öfrigt, utan att derföre gå ur församlingen. Framhållandet af dessa satser kan visserligen leda till söndring i kyrkligt hänseende. Vi hafva härpå ett bekant exempel. Inom den evangeliska fosterlandsstiftelsen — ett sällskap som representerar den mest utpreglade pietistiska rigtning i statskyrkan — inträdde för några år sedan en söndring rörande den viktiga läran om försoningen, och inom landet uppstod en stor schism, föranledd af den bekante presten Waldenström, hvilken ansåg sig stå på den evangeliskt-lutherska kyrkans grund samt förklarade, att den gamla uppfattningen af försoningsläran var oriktig. Och jag kan icke neka att han för den åsigten anfört goda skäl.

Nå väl, det skulle alltså vara det qvarstående skälet för en undantagslagstiftning i fråga om sammankomster för andaktsöfningar. Men om jag också går in härpå, så hvem är domare i detta fall, hvem är det som skall döma om hvad som må anses medföra söndring? Det är nu kyrkorådet. Men jag vet af erfarenhet, att kyrkoråd lagt sig i dylika saker utan att ens hafva varit närvarande vid sammankomsten i fråga eller att hafva hört den predikant, hvars föredrag ansetts skola leda till söndring i kyrkligt hänseende. Och då frågar jag: kan det vara svenska lagstiftningen värdigt att upptaga en sådan bestämmelse, som leder först till en förekommande åtgärd och sedan till straff, utan att det finnes någon som är skyldig till att styrka den förseelse, som skulle ligga till grund för handlingen och derpå följande straff. Ätminstone kan jag icke fatta det.

Denna fråga berör tvenne särskilda omständigheter, den ena den kyrkliga ordningen, den andra den världsliga makten. Allmänna lagen stadgar redan straffbestämmelser för sådant, som kan leda till förakt för allmänna gudstjensten och undergräfvande af det religiösa lifvet. Men skulle i detta fall den allmänna lagen icke anses vara tillräcklig, må man då söka att i strafflagen införa behöfliga stadganden. Låtom oss blott icke göra dessa stadganden till undantagslag.

Om man ville säga, att det icke kunde skada att en sådan undantagslag finnes, för att man må hafva ett hinder att ställa mot villoandar och sådana, som gå allt för hänsynslöst tillväga, så skulle jag möjligen kunna vara med derom. Nu visar dock erfarenheten att man vänder sig icke endast emot sådana personer, utan gång efter annan just emot de allra frommaste, som *icke* uppträda med några söndrande läror eller visa något förakt för den allmänna gudstjensten, utan predika fromt och kärleksfullt utan att på något sätt anfälla kyrkan. Det händer understundom, att sådana predikanter just då de skola uppträda i bönehuset, i sista stunden, då åhörarne redan äro samlade, öfverraskas af kyrkorådets förbud; och rätta de sig icke efter detta förbud, dömas de till böter, hvilka vid bristande tillgångar förvandlas till det upprörande straff, som kallas fängelse vid vatten och bröd. Det är just denna praxis, som gjort denna lagstiftning odräglig, väckt förargelse inom församlingarne och bragt nesa öfver hela vårt land. Jag har just i dag emottagit ett bref från Amerika, underteckadt af några och femtio svenska emigranter. Man ser af detta bref med hvil-

ket bekymmer och ängslan de följa denna sak och huru besvärade de känna sig, då man i detta frihetens land frågar dem, om det verkligen är möjligt att ett sådant barbari ännu finnes kvar i det fria Sverige.

Den ärade talaren, som först uppträdde, ledde min uppmärksamhet på ett mycket viktigt moment af frågan, som jag vid flere andra tillfällen äfven påpekat. Han talade nemligen om dem, som väcka ofrid "i församlingen". Jag frågar då: "hvad menas med församling i vår svenska statskyrka?" Om ordet "församling" nu som fordom betydde en förening af lika tänkande och troende män och kvinnor, samlade kring en bekännelse och troget hållande tillsammans vid den gudstjenst som utöfvas på grund af denna bekännelse samt inom sig öfvanne allvarlig kyrkotukt, afsöndrande från sig de medlemmar, som icke omfatta deras lära eller genom vanhederligt eller oredligt uppförande väcka förargelse i församlingen — om, säger jag, ordet församling nu uttryckte en *sådan* ordning, eller hvad den apostoliska församlingen en gång var, *då* kunde denna församling ega rätt att hindra främlingar att dit intränga och der väcka söndring. Men sådan är icke den svenska församlingen, utan den är ett antal människor, som bo inom ett visst område. Om dessa människor äro troende eller icke troende, sedliga eller osedliga, betyder intet; så snart de icke offentligt skilt sig från den lutherska kyrkan, tillhöra de församlingen, då de bo inom hennes område. Jag ber alla, som tänka i kyrkliga ting, noga behjerta den väsentliga omständighet, som ligger deri, att församlingens ursprungliga begrepp icke blifvit i den svenska kyrkan bevaradt. Blott jag flyttar inom en församlings område, är jag, såsom "god lutheran", medlem af henne, äfven om jag icke tror ett ord af den lära der predikas, aldrig besöker kyrkan, icke vill hafva någon befattning med presterskapet eller begagna nådemedlen; jag tillhör i alla fall församlingen, jag *måste* tillhöra henne. Är detta väl en kristlig församling? De värda medlemmar af statskyrkan, som här så ofta plåga föra församlingens, nej, kyrkans talan, böra lägga märke till att det icke vidare finnes någon församling i apostolisk mening och att vi derför ej kunna på församlingsbegreppet tillämpa de lagar vi annars skulle kunna tillämpa.

Här har äfven blifvit nämndt, och i den delen förenar jag mig med den förste värde talaren, att rent kyrkliga straff för dem, som icke dela kyrkans meningar, äro något betydelselöst. Likaledes instämmer jag med honom deruti, att det är oegentligt att hafva en lag, som förbjuder något utan att stadga straffpåföljd, derest förbudet öfvertrüdes. Men det var just af den anledningen, som jag föreslog att förordningen skulle upphäfvas, endast med bevarande af församlingsfriheten. Jag ansåg det nemligen orätt att bestämma ett förbud, utan att hafva någon straffpåföljd för öfverträdelse deraf; ty de kyrkliga straffen ega icke någon valör för den oliktankande, och de verldliga äro i nu förevarande fall rent af ogudaktiga. Lag-Utskottet har dock resonnerat annorlunda och låtit i författningen qvarstå ett moment, som jag velat hafva bort, nemligen det att hädanefter som hitills icke endast församlingens presterskap och kyrkoråd, utan äfven

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

*Om ändrin-
gar i För-
ordn. ang.
särskilda
sammankom-
ster för an-
dachtsöfning.
(Forts.)*

offentlig myndighet i orten skulle ega rätt att intränga i andaktsöfningslokalen. Nu är det visserligen sant att praxis i detta fall hittills åtminstone icke varit synnerligt farlig, jag har aldrig hört att någon länsman eller kronofogde inträngt i en sådan församling och upplöst henne; men denna rättighet kvarstår dock i lagen.

Om ett antal personer komma fromt tillsammans för att uppbygga hvarandra med Guds ord, så *kan* länsmannen infinna sig och upplösa sammankomsten, i händelse han skulle finna att der försigår något, som han själf vill rubricera som olagligt. Han kan göra detta utan att — såvidt jag känner — vara därför underkastad något ansvar. Om det ensamt vore det s. k. församlingsprestenskapet, som egde denna rättighet, skulle jag icke säga så mycket derom, men att en världslig myndighet skall kunna efter godfinnande upplösa andliga sammankomster, anser jag i högsta grad orätt, i synnerhet som något motsvarande icke finnes på andra områden inom samhället. Vid politiska sammanträden har polisen visserligen rättighet att infinna sig; men mig veterligt finnes i svensk lag ingenting, som berättigar polisen att upplösa en politisk sammankomst, då der ej uppstå störande oordningar, såsom slagsmål, och något dylikt. Har dervid tillgått olagligt, i fråga om smädliga yttranden m. m., får den, som begått olagligheten, därför stånda ansvar; men sammankomsten får ej upplösas. I Frankrike har detta ämne just utgjort en stor tvistefråga. Under den kejsrerliga regimen egde nemligen polisen rätt att upplösa politiska möten, men sedemera blef stadgandet derom upphäfdt. De som gingo längst och ville förmena polisen tillträde, såvidt församlingen själf ej medgäfvit det, kunde visserligen ej genomdrifva sin vilja, men upplösningsrätten togs ur den franska polisens händer.

Men vi hafva en mängd andra församlingar, der personer sammankomma, utan att polisen får sticka sin näsa i samlingsrummet. Vi hafva en mycket stor orden, Frimurareorden, dit den svenska polisen ej torde vara befogad att intränga. Äfven der förekomma, om jag ej är alltför illa underrättad, andaktsöfningar, men man har ej hört om talas att det varit ifrågasatt att på dessa sammankomster tillämpa det lagstadgandet, att om vid andlig sammankomst något störande inträffar, polisman må kunna upplösa församlingen.

Frågan är alltså den, huruvida det är svenska folket värdigt att hafva en undantagslagstiftning för sådana sammanträden, som ega rum för det högsta och ädlaste ändamål af alla, nemligen andaktsöfningar. Jag för min del bestrider det, under beklagande att svenska kyrkan känner sig till den grad svag och osäker i hela sin grund, att hon anser nödvändigt att använda ett sådant vapen; ty det bevisar svaghet, ja, först och sist svaghet. Jag föreställer mig att ingen upprigtig prest begagnar sig af detta vapen, utan att han finner att det är rätter nöd före. Och hvad är då rätter nöd? Jo — att han icke förmår genom lära och lefverne och genom sin andes kraft afvisa sådana villfarelser, som äro vådliga för den svenska kyrkan, utan nödgas anlita den världsliga maktens myndighet. Han känner sig för svag inför kolportörer, eller också tror han ej på sin egen församling,

denna församling, som han uppfostrat och undervisat från predikstolen, men som dock är som ett rö för vinden, när kolportören kommer. Detta är en svaghetsförklaring, och historien visar att svagheten ofta är grym. Den som är svag, vill begagna stränga medel; den som är stark, behöfver det icke och frågar ej derefter. Denna ständiga svaghetskänsla är ett sorgligt blad i svenska kyrkans historia. Hon födde konventikelplakatet, som på sin tid försvarades med samma argument, som den förste talaren i afton har använt till försvar för den nu gällande lagen. Det gick ej an att låta villomeningar komma in i församlingen. Församlingsmedlemmarne finge ej komma tillsammans utan sin prest, för att läsa Guds ord; ty det skulle kunna leda till förakt för den allmänna gudstjensten. Och anledningen dertill att församlingsmedlemmarne ej ville gå i kyrkan antogs naturligtvis vara ingenting annat än förakt för den allmänna gudstjensten.

Så tillkom detta konventikelplakat med all den nesa och skam, det bragt öfver Sverige. Och det har erfordrats mer än ett århundrades kamp för att komma derutur. Man kom äntligen steg för steg så långt som till 1868 års förordning. Det sista steget återstår ännu; och jag hoppas att detta steg skall leda derhän, att man skall undanröjda den sista kvarlefvän af medeltidens ofördragsamhet och tyranni på det religiösa området.

Jag ber slutligen att Kammaren ej må vara alldeles likgiltig för huru man i främmande länder dömer öfver det gamla Sverige. Jag vågar för min del påstå, att jag icke personligen lider af någon synnerlig ärelystnad, men jag är ärelysten i fråga om vårt land, jag är rädd om svenska folkets anseende, då jag ser att allt våld, all orätt på det kyrkliga området går såsom en löpeld genom hela världen och att man ställer till förböner för detta olyckliga svenska folk, som ännu lefver under dylika lagar, dylikt tvång. Skildringen är naturligtvis öfverdrifven. Men då det bekräftas af färskta fakta, t. ex. det, att en stackars man, han må heta Palmgren eller något annat, som hållit gudstjenst, mot hvilken ingenting varit att anmärka, därför blifvit insatt i fängelse vid vatten och bröd — andra sådana exempel att för-tiga — så karakteriseras derigenom hela landet.

Jag är icke likgiltig för hvad våra landsmän i det fjerran Amerika tänka i denna sak; och såsom slut på mitt yttrande ber jag att få uppläsa några ord ur ett bref till motionärerna i ämnet. Det börjar med uttryck af tacksamhet mot dem, som väckt motionerna i fråga, "afsedda att borttaga det religionsförtryck, som ännu hvilat öfver svenska folket och gör, att svenskarne här i Amerika få blygas öfver den intolerans, som ännu existerar i vårt dyra fosterland". Brevet omtalar vidare de berättelser, som genom tidningarne nått svenskarne i Amerika, rörande några personer, som senast blifvit dömda till böter, att aftjenas med fängelse i Sköfde, Mariestad och annorstädes, derför att de predikat något, som "ansetts leda till kyrklig söndring", äfvensom om en qvinna i Karlstad, som fått i fängelset aftjena böter för det hon hållit — en söndagsskola. "Då sådant läses i tidningarne — fortsätta brefskrifvarne — och man blir tillfrågad: är det sanning, att svenska statskyrkan ännu behandlar oförvitlige medborgare på

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

detta sätt? är det förödmjukande att nödgas bejaka en sådan fråga. Måtte fördenskull denna en förfluten tid tillhörande qvarleva, som lägger i det statskyrkliga partiets händer makt att tyrannisera andras samveten, försvinna. Ja, måtte vi aldrig nu få höra talas om kyrkorådsförbud med ty åtföljande böter eller fängelse vid vatten och bröd“.

Brevet är undertecknad af 58 namn.

Jag förklarar slutligen, att, fastän jag anser det hade varit mera konsekvent af Lag-Utskottet, om det behjertat min motion, jag likväl, då hvarken Utskottets förslag synes mig innebära någon våda eller dess inkonsekvens vara af någon betydelse, med uppoffring af min egen motion, kommer att rösta för bifall till Utskottets betänkande.

Herr *Lind* instämde med Herr Hedlund.

Herr Wigardt: Sedan jag begärde ordet, har den siste talaren sagt icke endast hvad jag velat säga, utan mycket mera. Men efter som jag fått ordet, vill jag en kort stund begagna mig deraf.

Utan tvifvel har det lagstadgande, hvars upphäfvande här är ifrågasatt, mycket och rättvist klandrats. Medgifvas måste väl ändå, att det ligger en betänklig våda deri, att ett kyrkoråd, utan att ens hafva hört det föredrag, som det anser vara skadligt för kyrkan, och utan att någon sådan skada verkligen visat sig uppkomma, godtyckligt kan döma den person, som hållit föredraget i fråga, till och med till fängelse vid vatten och bröd. Vid denna riksdag har en länskamrat till mig väckt en motion, som afstyrkts af Lag-Utskottet, hvars utlåtande dock af begge Kamrarne återrenitterats. Denna motion, af såg upphäfvande af ett lagstadgande, enligt hvilket den, som klagat öfver en hofrättens dom, är skyldig att träda i häkte, om han icke kan ställa borgen för sig. Den frågan har mycket syskontycke med den nu förevarande. En person, som är fullkomligt oförvitlig i sin vandel och icke gjort sig skyldig till utspridande af vilseledande läror, men som är misshaglig för en eller annan ledamot af kyrkorådet, kan endast på denna senare grund blifva utsatt för fängelse, i händelse han icke kan betala de böter, som utan allt fog kunnat blifva honom af kyrkorådet ålagda. Detta är ju okristligt, och det förundrar mig alls icke att det högljudt ropas på upphäfvande af ett sådant lagstadgande.

Sistlidne riksdag yttrade jag mig i en annan fråga rörande kyrkan, hvilken jag vill skall stå på klippan. Men att beröfva kyrkan det nu ifrågavarande stödet skulle långt ifrån att åstadkomma skada, tvärtom gagna den. Att åter bibehålla detta stöd skulle måhända hafva till följd att andra för kyrkan verkligen viktiga stöd ramlade.

I den ort jag bebor finnes det icke något exempel på, att kyrkorådet låtit införpassa en person i fängelse, derför att han predikat i den eller den församlingen. Det torde icke vara obekant, att kolportörsväsendet är mera utbredd i Småland än i någon annan provins i Sverige. I Småland äro kolportörerna öfverallt välkomna. Aldrig heller hafva de, åtminstone efter hvad jag kunnat förnimma, åstadkommit någon söndring inom kyrkan eller någon oordning. Tvärtom hafva de

både i andligt och lekamligt hänseende verkat godt på folket, hvars religiösa känslor och begrepp de väckt och utvecklat. Men till min stora sorg och bedröfvelse har jag hört, att på andra håll kyrkoråd bannlyst sådana andliga talare. Dylikt har emellertid såsom sagdt icke förekommit i min hemort, ty der få kolportörerna lyckligtvis predika huru mycket de behaga, både i skolhus, kyrkor och bönesalar, söndagar så väl som hvardagar. Och dermed är folket belåtet.

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Jag kan icke annat än yrka bifall till det föreliggande förslaget. Jag tror att det är lagom och kan icke gå in på min länskamrats åsigt, att det bör undergå någon förändring, innan det antages. Skälet härför hemtar jag ur Lag-Utskottets motivering. Utskottet säger, sid. 10 af betänkandet: "Den senare delen af 1868 års förordning (d. v. s. den del af nu gällande förordning Utskottet i likhet med mig vill bibehålla) afser, efter Utskottets uppfattning, rent kyrkliga syftemål, nemligen förekommande af söndring i kyrkligt hänseende, bibehållande af aktningen för den allmänna gudstjensten och värnande af religionens helgd. Vid sträfvandet för dessa höga syften bör kyrkan, för att handla i dess stiftares anda och med ledning af hans efterdöme, strida med andliga vapen, med ordets och den gudomliga sanningens makt. Att med verldsligt straff belägga den, som, efter kyrkorådets uppfattning, motverkar kyrkans omförmälda syften, innebär på en gång ett vanmäktigt försök och ett missbruk af den verldsliga makten. På samma gång det icke kan bidra till höjande af kyrkans anseende, att hon erkänner sig vara i behof af yttre tvångsmedel för sitt bestånd, måste den verldsliga maktens anseende lida deraf, att densamma, utan att få tillfälle att pröfva, huruvida den tilltalade verkligen gjort sig skyldig till åstadkommande af söndring i kyrkligt hänseende eller utspridande af läror, som leda till förakt för den allmänna gudstjensten eller undergräfvande af religionens helgd, endast har att på honom tillämpa af kyrklig myndighet utfärdadt förbud."

Herr C. I. Bengtsson: Jag ber endast att få till protokollet antecknad, att jag yrkar bifall till Lag-Utskottets föredragna förslag, som jag anser utgöra en klok medelväg mellan de olika åsigheterna i frågan och ingalunda vara för kyrkan skadligt, utan fastmera gagnande.

Herr Thomasson: Då jag jemte åtskilliga andra af Lag-Utskottets ledamöter reserverat mig mot Utskottets förevarande betänkande, torde det åligga mig att uttala mina skäl för denna afvikande mening. Jag skall nu som alltid fatta mig kort. Dessa skäl äro af dels formel och dels saklig natur. Då Riksdagen så nyligen som år 1877 förkastat en motion, hvilken afsåg upphäfvande af den ifrågavarande 1868 års författning, vare sig helt och hållet eller delvis, så hade efter min tanke Lag-Utskottet redan deri haft tillräcklig anledning att äfven nu afstyrka motionerna. Några omständigheter, som kunnat ändra Riksdagens uppfattning i frågan, hafva sedan dess icke förekommit eller åtminstone icke blifvit af motionärerna förebragta. Men äfven

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

om några förändringar i den ifrågavarande författningen skulle anses nödiga, så torde de åtminstone icke vara så brådskande, att man bör ifrågasätta extra kyrkomötes sammankallande för denna frågas afgörande; och utan kyrkomötets sammankallande i år skulle ett bifall till motionerna blifva utan verkan, då denna författning tillkommit i den ordning, som rörande stiftande af kyrkolag är föreskrifven, och således icke kan i annan ordning ändras eller upphävas.

Hvad sjelfva saken beträffar, så har jag utgått derifrån, att den svenska kyrkan är icke ett fristående kyrkosamfund, utan en statsinstitution, hvilken såsom sådan är berättigad till skydd af staten, icke till skydd för sin lära, ty den må kyrkan sjelf försvara, utan till sådant skydd, att en församling mot sin bestämda vilja, uttalad genom dess förtroendemän i kyrkliga angelägenheter, d. v. s. kyrkorådet, icke må påtvingas meningar, som strida mot den lära, hvari församlingen är uppfostrad och funnit sig väl; meningar, som predika hån och förakt mot den religion, som ledt och tröstat under lifvets mödor och sorger; läror, som resa son mot fader och maka mot make; åsigt, som äro väl egnade att rifva ned den fädernaärfda tron, men icke hafva något annat att bjuda i stället till styrka i de andliga striderna, som dessa läror frammana; andliga utgjutelser, som verka en ögonblickets berusning, en andlig öfverretning, hvilken dock snart slår öfver, såsom naturligt är, i andlig förslappning, som åter, efter hvad en bedröflig erfarenhet vittnar, ofta slutar med en fullkomlig andlig och lekamlig förintelse i form af det bleka vanvettet och sjelfmordet. För dylika meningar bör den församling vara förskonad, hvilken icke är mottaglig för dessa famlande, dimhöljda föreställningar vare sig i följd af naiv barnatro eller derföre att man genom eget tänkande kommer öfver den ståndpunkt, på hvilken de hafva något tilltalande.

Jag vill åtminstone icke vara med om att vrida ur statskyrkans hand det försvarsvapen häremot, som 1868 års författning innebär, utan kommer att yrka afslag såväl å Lag-Utskottets betänkande som å samtliga motionerna.

Häruti förenade sig Herr *Johannes Andersson* i Knarrevik.

Herr Ekenman: Jag ber deremot få yrka bifall till Lag-Utskottets här föreliggande betänkande. Det förhåller sig verkligen så, som den siste talaren yttrade, att den ifrågavarande författningen i formelt hänseende kan anses såsom af kyrkolags natur derföre, att den blifvit stiftad i den för sådan lag föreskrifna ordning. Men denna omständighet kan icke inverka på Riksdagens bedömande vid frågans afgörande. Det beror på Kongl. Maj:t i sinom tid att, ifall Riksdagen godkänner Lag-Utskottets förslag, afgöra huruvida frågan är af den betydelse, att ett extra kyrkomöte bör sammankallas. Riksdagens beslutanderätt är i hvarje fall oförkränt.

Men när jag icke motsätter mig, att författningen i formelt afseende må vara af kyrkolagsnatur, medger jag dock icke, att den till följd af sin egen inre beskaffenhet har sådan lags egenskap. Den innehåller icke något stadgande om kyrklig ordning eller kyrkliga för-

brytelser och straff. Den stadgar blott borgerliga, i allmänna lagen förekommande straff för förbrytelser mot offentlig myndighet. Den är således, enligt min öfvertygelse, till sin karakter en borgerlig ordningsstadga. Så har också författningen blifvit bedömd af de kyrkans män, som suttit i 1873 års kyrkolagskomité. Ty i förslaget till kyrkolag har icke något af 1868 års författning, blifvit upptaget och såsom anledning dertill yttrar komitén i motiven följande: "oberoende af hvad i denna paragraf (4 § af 11:te kap.) stadgas, anser komitén Kongl. Förordningen den 11 December 1868, angående särskilda sammankomster till andaktsöfningar, fortfarande kunna blifva gällande såsom särskild till kyrkolag icke hörande författning, den der visserligen har beröringspunkter med kyrkolagen, men till sitt hufvudsakliga innehåll icke torde kunna annorlunda betraktas än såsom en borgerlig ordningsstadga". Jag tror mig således hafva goda skäl att säga, att denna förordning såsom sådan stadga är att anse.

Det torde då vara skäl att först och främst tillse, huruvida den ur statens synpunkt är nödig att bibehålla. Den stadgar icke, såsom jag från flera håll hört påstås, vidtagande af några säkerhetsmått mot mormonism eller slika irrläror, ty den angifver sig uttryckligen vara en stadga för medlemmar af evangeliskt-luthersk trosbekännelse. Vid sådant förhållande torde böra undersökas, huruvida medlemmar af den evangeliskt-lutherska läran i allmänhet förgripa sig i sina enskilda andaktsöfningar mot borgerlig ordning i ett eller annat hänseende. Vänder man sig till våra stora arbetsgifvare, tror jag att man af dem skall få det vitsord, att dessa mera varmhjertade kristna, som i synnerhet pläga samlas till andaktsöfningar utom kyrkan, eller så kallade läsare, mot hvilka straffbestämmelserna i författningen företrädesvis äro rigtade, i regeln äro mycket ordentliga, nyktra och dugliga arbetare. Man har äfven officiella intyg i det afseendet i Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser; i dessa finnes nemligen intaget åtskilligt i det hänseendet. Jag skall utaf dem i korthet anföra några intyg från Jönköpings län för år 1875; hvilket län jag finner lämpligt hänföra till, emedan det religiösa tillståndet der varit synnerligen eldigt och lifligt. Det heter i nämnda berättelse: "Det vitsord, som i förra berättelsen lemnats den varmare religiositet, som i allmänhet benämnas läseri, att den nemligen i sedligt hänseende utöfvat ett välgörande inflytande såsom befrämjande ökad nykterhet och en stilla vandel, står fast äfven för denna period. Kyrkorna besökas flitigt, der ett lefvande föredrag förnimmes". I det allmänna sammandraget från alla länen för samma år heter det: "verkan af denna andliga rörelse kan icke utgöra egentligt föremål för de civila myndigheternas redogörelse, så framt den ej stört den borgerliga ordning, som af gällande lag är stadgad. En sådan missriktning bör väl ej heller kunna befaras af sträfvanden att framkalla lefvande kristendom inom ett folk, som genom sin statskyrka väl kan sägas redan vara uppfostradt till kunskap om religionens sanningar. Hvad på denna kunskapsgrund genom de talrikare andaktsöfningarne bygts och utbildats, vitsordas ock af femårsberättelserna i allmänhet såsom en god frukt, uppenbarad i ärbar vandel och sålunda som en vinst äfven

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

för det borgerliga samhället“. Dessa uttalanden synas mig vara af synnerlig vikt och betydelse för denna frågas bedömande.

Ser jag vidare frågan ur kyrklig synpunkt, så har jag svårt att föreställa mig, att kyrkan såsom sådan kan vinna något stöd genom straffbestämmelser i världslig lag, att hon skall kunna uppehållas t. ex. genom bötesbestämmelser. Är kyrkans inneboende kraft icke tillräcklig att stöda kyrkan, så tror jag sannerligen icke att hon kan stödas genom straffbestämmelser, och denna min åsigt bekräftas af historiens vittnesbörd. Synnerligen farligt torde deremot vara, att en viss klass af medborgare skola nödgas stå under polisuppsigt af presterskapet eller lemnas i kyrkorådets händer, som merendels låter sig i dessa angelägenheter ledas af sin ordförande, presten. Denne, som icke alltid behandlar saken med det lugn som höfves, utan någon gång låter sig hänföra af ovist nit, kan sålunda, då hans misstag återfalla på kyrkan, å hvars vägnar han anses handla, tillfoga henne icke ringa skada. Det är då bättre att med mildhet leda dessa angelägenheter, hvari genom kyrkan ställer sig ålskad och vördad i stället för hatad och fruktad; och hatad och fruktad blifver hon genom tillämpningen af nu gällande straffbestämmelser. De tillämpas visserligen icke ofta, men dock mer än tillräckligt att vara kyrkan menligt, enär hvarje tillämpning, enligt allmänna uppfattningen, anses vara en martyr-dom, som kyrkan fält.

Jag skall icke uppehålla Kammaren längre, utan endast be att, på grund af hvad jag anfört, enligt mitt tillkännagifvande i början af anförandet, få yrka bifall till Utskottets betänkande.

Med Herr Ekenman instämde Herrar *Mejenqvist, Aug. Börjeson* och *Smedberg*.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag öppet förklarade, att jag instämmer i det varmhjertade föredrag, som vi nyss hörde af Lag-Utskottets vice ordförande, har Kammaren derigenom också hört, att jag icke ändrat åsigt i nu föreliggande fråga. På samma gång jag i allo instämmer med Utskottets vice ordförande, skall jag dock be att för egen del få tillägga några ord, till stöd för det yrkande om afslag å nu föreliggande Lag-Utskottsbetänkande, som äfven jag tänker att göra.

Af betänkandet synes, att Lag-Utskottet ändrat åsigt på icke så synnerligen lång tid. Jag klandrar icke Lag-Utskottet härför, ty naturligtvis har det funnits några nya skäl, som föranledt härtill och som icke funnos 1877, i synnerhet som till och med flere ledamöter af 1877 års Lag-Utskott, hvilka då afstyrkte en motion i samma syfte, på det bestämdaste varit med om att tillstyrka de nu föreliggande motionerna, på sätt Lag-Utskottets förslag innehåller. Lag-Utskottet och de som så varmt förorda dess betänkande göra sig till riddare endast för några få inom landet, och hvarföre? Jo, derföre att dessa få äro så dugtiga att skrika. Man letar upp några få fall, der ifrågasvarande lagstadgande blifvit tillämpadt och der någon blifvit bötfäld — om detta varit rätt eller ej, derom har man icke ansett en prof-

ning nödig — och resultatet —? jo, det är att lagstadgandet skall bort, derföre att det kommit till användning i något enstaka fall. Sättet är något ovanligt, och skall man upphäfva alla lagar och straffbestämmelser som kommit att tillämpas, ja, då blir det väl icke mycket kvar af våra lagar, och icke heller af rättstillståndet i landet. Lag-Utskottet och dess försvarare tyckas ha glömt att det finnes äfven annat folk i vårt land, och som jag vill beteckna såsom "de stilla i landet". Dessa äro gudskelof det stora flertalet, men som de icke göra något väsen af sig så få de alltid sitta emellan, och ge vika för dessa oroliga och missnöjda, hvars rop är så högljuddt att det hörs ända till Amerika, efter hvad en föregående talare lät oss veta. Alltså, för dessa få personers skull skall man kullkasta det ena efter det andra af det bestående, och upplösa det ena samhälls- och församlingsbandet efter det andra. Tror någon af eder, mine Herrar, att dessa oroliga och missnöjda menniskor blifva mera nöjda, mera lyckliga om detta lagrum borttages? Nej visst icke; ju mer de få, ju mera ropa de, ja, poeka de på ytterligare eftergifter, och tystna göra de visst icke förr än de vunnit fullständig upplösning, eller de sjelfva kommit till makten, då liberaliteten helt visst icke blefve synnerligt stor.

Jag för min del har mycket svårt att kunna förstå Lag-Utskottets skäl i denna fråga. Hvad är det som Lag-Utskottet är så rädd för och hvem är det, som framkallar dessa missbruk? Jo kyrkorådet. Men hvad är då kyrkorådet? Jo af församlingarne valde förtroendemän. Men huru ofta hafva vi icke hört samme talare, som nu ifrigast förfäktat Lag-Utskottets förslag, tala om sjelfstyrelsens utveckling och inskränkning af myndigheternas makt. När nu kyrkorådet, som är ett uttryck af folkets egna åsikter, som väljes af folket sjelf, skall utöfva en myndighet, heter det: nej det duger icke, ty de missbruka den makt, som är lagd i deras händer. Men deremot säger Utskottet att man skall bibehålla stadgandena derom, att offentlig myndighet i orten skall ega tillträde till dylika sammankomster och att sistnämnda myndighet eger att, "der så nödigt anses, sammankomsten upplösa". Lag-Utskottet har sålunda fullt förtroende till kronofogden och länsmanen; de må helt enkelt få säga: I få icke fortsätta längre med andaktsöfningen, men kyrkorådet — en delegation af folket, dess förtroendemän — för dess medlemmar har Utskottet icke något förtroende, de hafva icke rätt att upplösa eller förbjuda sådana sammankomster, nej det går icke an! Man vågar med ett ord icke lägga någon makt i händerna på det af folket valda kyrkorådet, under det att man med fullt förtroende lägger en sådan makt i kronofogdens och länsmannens hand. Det passar icke rätt väl tillsammans med talet om sjelfstyrelsens utveckling i vårt land. Det ser i stället nästan ut som om man här ville hafva ingen annan sjelfstyrelse än fullkomligt sjelfsväld, så att hvar och en finge handla för sig utan inskränkning af några förbud vare sig i kyrkolag eller annan lag, och får man hålla på med att taga bort på detta sätt det ena förbudet efter det andra, blir väl slutet, att man löser upp alltsammans.

Nu säger man, att det är tid nog att ingripa, när brott är begånget, som kan tilltalas för domstol. För min del finner jag det

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

dock mycket bättre att förekomma ett brott än att straffa det. Jag kan således icke finna annat än att när man lagt i det af församlingarne valda kyrkorådets makt att genom förbud förekomma förseelser, som eljest voro enligt lag straffbara, man då gör mycket bättre, än om man låter dessa förseelser komma till utbrott och sedan straffar dem enligt lag. Jag tror dessutom, att det kan tåla vid att bibehålla dessa försigtighetsmått mot personer, som på sina irrfärder i landsbygden icke blott uttala och uppmana till förakt för kyrka och prester, utan ock uppmana barn till förakt för sina föräldrar, och detta i många fall icke därför, att icke presten och föräldrarna äro religiösa, utan därför att de icke vilja vara med på alla dessa sammankomster i tid och otid. De må i öfrigt vara huru varma kristna som helst, endast därför att de icke gilla detta sätt att springa från gård till gård för att höra dessa s. k. kolportörer och andra s. k. andeliga talare, fördömer man dem, och man samlar ihop till och med små barn för att hos dem inplanta huru illa det står till med deras föräldrar, och att man icke bör lyda dem, i synnerhet i fråga om andliga sammankomster, kolportörsverksamhet och dylikt. Samma varning erhålla tjenare i afseende å sina husbönder, hvarjemte allmänheten varnas för att höra eller lyda presten, samt att gå i kyrkan, hvilken vanligtvis benämnes med ett namn, som anständigheten förbjuder mig att här uttala. När uti sådana samqväm, hvilka pågå långt inpå nätterna, derjemte nattvarden af hvem som helst utdelas, och denna heliga måltid dymedelst drages ner till ett gyckelspel, som sårar alla, hvilka lärt sig att med vördnad betrakta denna akt, då får jag säga att jag för min del tycker det är godt, om kyrkorådet eger att förbjuda sådana personer att uppträda, hvilka uppmuntra och befrämja sådana oordningar. Man kan väl upphäfva alla dessa förordningar och låta dessa oroliga andar grassera som de vilja, men för min del har jag icke kommit till någon erfarenhet om, att det andliga tillståndet blifvit bättre för det man på sista tiden löst så många band; mig synes som om villervallan på det religiösa området blifvit värre och värre. *En* verkan har det haft nemligen, att vi behöfva anslag till nya hospitalsbyggnader, och säkerligen skall behöfvet häraf blifva ännu större, om man fortgår på den väg, Lag-Utskottet nu anvisat.

Det låter så besynnerligt, när man talar om religiös ofördragsamhet i vårt land. En talare här sade, att alla de, som icke tillhörde annat trossamfund, finge lof att tillhöra svenska kyrkan, men ändå, fast kyrkan innesluter så många skiljaktiga meningar, säger man, att hon är ofördragsam, ja, jag tror till och med man gick så långt, att man sade att inom hela den civiliserade världen uppsändes förböner för det olyckliga svenska folket. För min del tror jag icke, att svenska folket är så olyckligt, att det behöfver *sådana* förböner. Om dessa förböner inverkat på Lag-Utskottet känner jag icke till, men på mig hafva de icke gjort någon verkan, och jag står fast vid hvad jag i början uttalade, att jag kommer att rösta för afslag å Utskottets betänkande.

Herrar *C. Ekman* och *Håkansson* förenade sig med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Halldin: Jag skall att börja med tillåta mig erinra om gången af ett par religionsfrågor, som varit föremål för förändrad lagstiftning, vid de tvenne senaste riksdagarne, hvaraf den ena angick ifrågavarande förordning.

Såsom Herrarne torde minnas, förekom vid 1879 års riksdag, på förslag af enskild motionär i denna Kammare, frågan om konfirmationsträngets upphäfvande i hvad detsamma lade hinder i vägen för ingående af lagligt äktenskap: en af kyrkans förnämste målsmän inom denna Kammare uppstälde då emot den mera frisinnade mening, som gjorde sig gällande, att kyrkan icke kunde påtaga sig den förödmjukelsen, som skulle vara förknippad med skyldigheten att förrätta vigsel och lemna sin välsignelse till sådana medlemmar, som icke i allo godkände kyrkans läror. Deremot gjordes den, enligt min åsigt berättigade invändningen, att kyrkan för länge sedan, i det hon meddelat vigsel och välsignelse åt personer, som knappast tro ett ord af kyrkans grundläror, redan påtagit sig en sådan förödmjukelse, om ej större än som möjligen vore förenad med meddelandet af vigsel och välsignelse åt sådana hennes medlemmar, som då var i fråga. Så förhöll det sig då. Följden blef att kyrkan sköt ifrån sig den makt, som den, enligt min åsigt, bort behålla. Det skulle varit henne till större gagn än att lemna ifrån sig åt borgerlig myndighet makten att meddela vigsel åt personer, som, fastän de icke i allo bekände kyrkans dogmer, dock kunde räknas till den kristna församlingen. Då samma fråga vid 1880 års riksdag förekom, i form af ett lagförslag om borgerligt äktenskap, som antogs, förlorade kyrkan, man torde kunna säga, för hennes framtida bestånd, en af de allra dyrbaraste klenodier; ty mine Herrar, då kyrkan ställer sig rakt emot de fordringar, som tiden för med sig, ställer sig på den konservativa sidan, verkar detta till hennes upplösning: och jag har mången gång beklagat, att beslutet i frågan blef sådant det blef; men kyrkan ville så hafva det, man kan säga, att, sedan beslutet om civiläktenskapets införande fattades, kyrkan nästan lefver på nåd. Det kan nog hända, att vi under vår tid icke få känna verkningarne af detta beslut så mycket; men den tid skall måhända tyvärr komma, att sedan civiläktenskapet hunnit göra sig förtroget med folkets vanor, detta i förening med kyrkans obenägenhet och maktlöshet till helig sjelfbevarelse, om hvilket senare Herr Hedlund något omnämnde, mången, som eljest skulle velat tillhöra kyrkan, just till följd af detta beslut skulle draga sig derifrån.

Vid sistlidet års riksdag gjordes af enskild motionär en vänlig hemställan till Riksdagen om ändring i 1868 års förordning derhän, att de, som i det hänseende, förordningen omnämner, förbröto sig mot kyrkan, skulle i rättegångsordning blifva likställda med andra förbrytare mot de borgerliga lagarne. Utskottet uppstälde då den satsen, att de stränga juridiska formlerna icke voro förenliga med den patriarkaliska värdighet, som kyrkorådet gent emot kyrkans öfriga medlemmar borde ega, det vill enligt mitt förmenande med andra ord säga, att denna patriarkaliska värdighet skulle bestå deri, att kyrkorådet utan ransakning, utan bevis för någon som helst förbry-

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

telse skulle få kasta personer i fängelse och således fortfarande bibehålla denna gamla kvarleva af den både skadliga och förhatliga inquisitionen. Detta betänkande accepterades af Riksdagen; och följden deraf, att man icke kunde få billig rättvisa, ens i rättegångsväg, på dem, som både förment och verkligt förbryta sig mot kyrkan, äro de tre föreliggande motionerna. Man bör ej drifva dylika saker till sin yttersta spets. Man kan ej döda eller framtvinga andlighet med mensklig makt. Skall kyrkan uppehålla sig med sådana vapen — skall hon använda polismyndigheter och fängelser, under det hon sjelf icke kan hålla sina egna lagar i helgd, då tror jag att följderna och tillståndet inom kyrkan skola blifva långt svårare mot hvad de nu äro. Dylika frågor borde dessutom enligt mitt förmenande lösas och behandlas på ett annat sätt; man borde undersöka, huruvida kyrkan verkligen är en Luthersk kyrka eller icke. Det är sorgligt att säga, men jag nödgas göra det i sanningens intresse, att den svenska statskyrkan icke är en Luthersk kyrka. Den som tror, att hon så är, måtte icke hafva läst Luther mycket; och jag är öfvertygad om, att, om en hvar skulle ransaka sig opartiskt efter de skrifter, vi bekänna, och efter Luthers ståndpunkt, vi allesammans, om samma stränghet skulle tillämpas på oss, som genom den ifrågavarande förordningen tillämpas mot en del personer, följden torde blifva, jag vågar uttala det, att vi allesammans i denna Kammare i sådant fall skulle antingen uteslutas ur kyrkan eller komma på fängelse vid vatten och bröd.

Den näst föregående talaren sade, att det vore ett oskick att folk hade särskilda sammankomster för andaktsöfningar och för att begå nattvarden. Ja, om det kristliga lifvet inom kyrkan i allmänhet vore sådant, som det borde vara, så kunde möjligen detta påstående hafva något berättigande för sig, men när en stor del af kyrkans medlemmar i det dagliga lifvet visar att de alldeles icke erkänna kyrkans lagar eller den kristna religionens sanningar, så vågar jag påstå, att det icke bör vara dem förmenadt, som hafva en allvarligare uppfattning af religionen, att ostörd få samlas till andaktsöfningar och för att äta bröd och dricka vin till Kristi ära, likaväl som andra hafva rättighet att samlas för att äta och dricka till Bellmans och andra stormäns ära, hvilket ej anses vara ett oskick.

Jag tror för min del att den skada, som kyrkan i våra dagar lidit, har sin orsak i kyrkan sjelf. Det synes mig som om hon icke skulle vara mäktig att längre upprätthålla sin egen värdighet, och man må framställa det spörsmålet: duga då icke de cirka fyratusen prester, som kyrkan eger och som kosta så många millioner, till så mycket som våra fängelser? Är ej vår bibel af större makt och värde än att kyrkans makt hufvudsakligen ligger i fängelserna, och denna förordning? Ja, om så är, då blir det sant, hvad mer än en yttrat, nemligen att kyrkan ytterst hänger på våra bajonetter.

Jag tror för öfrigt, att, när tillståndet på det kyrkliga området inom vårt land är sådant, som det är, man bör handla försigtigt och ej bibehålla en orättvis lag, som icke är i öfverensstämmelse med de lagar, hvarefter i borgerligt hänseende förbrytelser bestraffas och som således icke kan vara gaguelig för kyrkan. Jag kan derföre

icke annat än på det allvarligaste och i kyrkans eget intresse påyrka att Utskottets förslag bifalles. Såsom Herrarne veta, har jag i min motion gått något längre än Utskottet gjort, men då, såsom den förste talaren redan nämnt, de två första momenten af förordningen äro af mindre betydelse, så skall jag icke göra anspråk derpå, detta ehuru jag är fullt och fast öfvertygad att det endast vore en gärd åt rättvisan och likställigheten i lagstiftningen, att äfven nästföregående moment borttoges.

Jag ber således, att få sluta mig till dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin: Då jag nu går att på i korthet anförda skäl förklara, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag, och vördsamt an hålla, att Kammaren täcktes bifalla detsamma, så sker det icke af sympati för det slags folk, som den förste ärade talaren kallade kringresande predikanter och som i dagligt tal plägar benämnas kolportörer. Jag tviflar på, att det i Kammaren finnes någon, som har mindre sympati för dem, än jag. Men derfore unnar jag dem icke heller glansen af den martyrkrona, som den lagstiftning, hvilken Utskottet nu vill ha förändrad, hjälper dem att förvärfva. Så länge denna kvarstår oförändrad, skola de i den okunniga, förvildade och missledda hopens ögon förvärfva en auktoritet, som kanske sedan af sig sjelf skall försvinna, och åtgärden torde då, i motsats till hvad en föregående talare trodde, snarare leda till minskning än till tillökning i behovet af nya hospitals anläggande.

Jag röstar för bifall till Utskottets förslag, emedan jag finner det nu gällande lagbudet innebära en lika orimlig, som stötande motsägelse mellan den oinskränkta församlingsfriheten för alla andra ändamål och inskränkuingen i denna församlingsfrihet, när det gäller sammankomster för religiös undervisning eller uppbyggelse.

Jag röstar för Utskottets förslag derfore, att den nuvarande lagstiftningen har i en kommunalt kyrklig myndighets hand lagt en makt, som är synnerlig betänkelig derfore, att denna kyrkliga myndighet, likasom öfriga kommunala myndigheter, är ansvarslös.

Nu har väl den ärade vice ordföranden i Lag-Utskottet sagt, att församlingen väl icke bör påtvingas läror, som den icke gillar, utan bör skyddas mot dem, hvilket med andra ord vill säga, när man analyserar satsen något närmare, att, om församlingens kyrkoråd — och jag förutsätter här det bästa fallet, att kyrkorådet verkligen representerar majoriteten inom församlingen — ogillar en uppträdande enskild predikants läror, detta kyrkoråd skall hafva rätt att säga: nej, på denna församlings territorium få sådana läror icke förkunnas. Det är en ytterst vådlig sats. Det är ett yrkande att vi i stället för det gamla statstyranniet i religiösa och kyrkliga ting skola sätta ett församlingstyranni, som efter mitt förmenande kan blifva ännu värre, ty statens lagar äro åtminstone likformiga och deras tillämpning handhafves af ansvariga embetsmän, hvilket icke inträffar med den tillämpning af lagen, som ligger i ett kyrkoråds hand.

En ärad talare på dalabanken har sagt, att man här på grund

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

af några enstaka fall vill ändra lagen. Fallen böra icke kallas enstaka, ty de hafva ju i så stort antal under en lång följd af år kommit till allas vår kännedom, att de väl få kallas ganska många. Men vore de än färre, så skulle jag för min del säga, att enstaka fall kunna utgöra giltigt motiv att ändra en lag, när de enstaka fallen utgöra exempel på en af lagen helgad, upprörande orättvisa.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Friherre *Nordenskiöld* instämde uti Herr Hedins yttrande.

Herr Wieselgren: Den förste ärade talaren började med att förklara sin åsigt vara den att kyrkorådet i fall sådana som 1868 års nådiga förordning förutsätter, vore en synnerligen lämplig auktoritet.

Jag har sedan sju år tillbaka tillhört min församlings kyrkoråd, och skulle således kunna till någon del taga den artigheten åt mig, helst jag ju äfven kunde återopa något som kyrkrådsledamöter af lekmannaklassen icke i allmänhet ega, nemligen ett akademiskt vitsord om insigt i teologi. Men jag måste ändå bekänna, att jag skulle känna mig högst förlägen, om det fölle det kyrkoråd, jag tillhör, in att till pröfning och afgörande upptaga frågor, huruvida det eller det föredraget, hållet af lekmän inom församlingen, skulle anses innebära villolära eller icke. Jag tror, att de flesta kyrkorådsmedlemmar af lekmannaklass i de flesta fall verkligen icke äro i stånd hvarken att afgöra, huruvida lekmannapredikanternas föredrag innefatta någon afvikelse från kyrkans lärobestämmelser, eller att tillförlitligt pröfva, huruvida inom församlingarna uppkomna söndringar hafva sin grund i dessa predikningar eller ej. Kommer man kanske icke sanningen närmast, om man helt enkelt bekänner, att det i de flesta fall för kyrkoråden är omöjligt att på ett fullt tillfredsställande och praktiskt sätt tillämpa författningen?

Man har vidare talat om "det goda syftet" i författningen, syftet att skydda kyrkans medlemmar för hotande förvillelser. Jag vill till en början närmare precisera detta uttryck: ty 1868 års förordning afser att skydda de kyrkans medlemmar, som icke aflagt *presteexamen*, för farliga inflytelser af blott sådana predikanter, som icke heller aflagt förberörde examen. Mot villolärande *prester* erbjuder den intet skydd. Men, frågar jag vidare, vinnes verkligen detta syfte? Nej, förbudet att *höra* är icke tillräckligt. Så länge icke till förbudet att *höra* jemväl lägges *förbudet att se*, hjälper icke det förra. Kyrkorådet kan väl utfärda förbud för en lekmannapredikant att *tala* i församlingen, men äfven om denne ställer sig förbudet till efterrättelse, så hindrar ännu icke någon svensk lag att han, sedan han nedstigit från sin talarestol, kan utdela hundradetals skrifter bland den tillstädesvarande församlingen — skrifter, hvilka innehålla samma villolära, som han tilläfventyrs predikat, men som tala uthålligare, kraftigare och måhända mera öfvertygande än hans muntliga föredrag. Hvad är under sådana förhållanden med predikoförbudet vunnet? Jag vet det sannerligen icke. Och skulle man äfven gå ända derhän, att man

förbjöde lekmannapredikanten icke allenast de muntliga föredragen, utan också kringspidande eller utdelande af skrifter, rörande andliga ting, för att dermed hindra fortkomsten af befarade villoläror, så frågar jag: skulle man ens dermed hafva uppnått syftemålet? Vittnar kyrkans historia om så gynsamna resultat i de fall, då man verkligen gripit sig an med båda dessa utvägar? Och jag frågar ytterligare: är i grunden den lugna, ostörda sömnen inom vissa andra kyrkor att föredraga framför den protestantiska kyrkans vakenhet eller, om man så vill, yrvakenhet?

Man har här i afton talat ganska starka ord mot våra lekmannapredikanter. Man har anklagat dem såsom orsaken till upprörande splittringar inom familjerna, man har bränmärkt deras läroförkunnelser såsom förderfliga, enär de ofta stält "far emot son och mor emot dotter", man har förklarat dem hafva vållat att hospitalen i riket äro öfverbefolkade o. s. v. Jag kan icke, då jag hörde en föregående talare med sådan emphasis draga fram dessa bevis på lekmannaverksamhetens förödelse, underlåta att påminna mig, att en annan man sagt precis samma ord som han, om den lära vi alla bekänna. Den mästare, som vi erkänna för vår kyrkas upphofsman och herre — hvad sade väl han *om sin egen lära*, den, för hvars utbredande han kommit i verlden och för hvilken han lät sitt lif? — Just samma ord, med hvilka man nu bryter stafven öfver lekmännens predikan: hans lära, sade han, skulle ställa fader mot son och dotter emot moder! Skola vi nu derföre förbjuda förkunnandet af denna lära? Men skola vi *icke* göra det, nåväl, då böra vi väl ej heller åberopa det anmärkta förhållandet såsom domsskäl, då det gäller att tysta munnen på våra lekmannapredikanter?

Det är dessutom ganska orätt, att, såsom här skett, skära dem alla öfver en kam. Väl må det vara en sauning, att många af dessa, på skilda orter i landet, uppträdande lekmannapredikanter hafva gjort sig förtjenta af ganska skarpa tillvitelser; jag vill icke taga dem alla i försvar. Jag ogillar, till exempel, ganska lifligt, att den svenska folkhumorn rätt ofta gör sig för mycket gällande i deras föredrag; jag kan till och med icke se någon fullkomlig ursäkt härför derutinnan, att de åtminstone hålla sina åhörarekretsar vakna, under det att mången af vår svenska kyrkas presterskap med sina eutonigt upplästa afhandlingar, hvilka måhända ofta flera gånger blifvit från samma predikstol föredragna, får nöja sig med en ganska sönnaktig, stundom kanske slumrande församling. För min del finner jag ändå icke denna folkhumor, om den ock stundom kan förekomma rätt oförarglig, i ett andligt föredrag vara på sin plats. Äfven andra anmärkningar kunna kanske med mycket fog göras mot den predikande lekmannaverksamheten; men man eger ändå icke rätt att döma *alla* dess bärare, derföre att *några* fela. Jag har sjelf varit i tillfälle att höra personer ur just denna så hårdt bedömda klass tala så väl, så innehållsrikt och allvarligt, att det skulle vara önskligt att *alla* svenska prester talade lika bra. Dessutom vill jag påpeka att, såsom särskildt vår kyrkas och öfverhufvud taget hela vår odlings historia vitsordar, alla goda gåfvors giffvare aldrig någonsin brukade förfoga öfver dessa sina

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

gäfvor till förmån för endast någon viss samhällsklass. Jag har under största delen af mitt lif stått nära en man, hvilken, när han låg på sin bår, fick det vitsordet om sig, att i honom hade en af svenska kyrkans yppersta tungor tystnat. Och denne man var en bondeson. Ofta hörde jag också honom omtala huruledes han, bland alla de svenska talare han hört, satte i främsta ledet — en bonde; det var *Nils Månsson* i Skumparp, I kännen säkerligen alla hans namn. Från samma klass som dessa begge utgå emellertid de flesta af landets lekmannapredikanter, liksom åtminstone tillförene flertalet af vår kyrkas prester; de hafva börjat med att vara "bonddrängar", och den begåfning, de såsom sådana egt, har fört dem vidare. Hvad som förut skett, kan väl emellertid ske ännu i dag, och jag tror derföre rigtigast vara att man aktar sig för att utdöma en del af dem såsom ingenting annat än svamlade »gaphalsar», om hvilka man säger, att det bästa, de kunde taga sig före, det vore att tiga. Behöfver jag för öfrigt gå längre än hit till denna Kammare för att hemta bevis för mitt påstående? Finnas icke här ganska många allmogemän, hvilka icke behöfva vika för äfven den högre »bildningens» män då det gäller ett värdigt bruk af talets gäfva? Och skulle det väl kunna vara endast de af den svenska allmogen, som fått ett rum i denua Kammare, åt hvilka gäfvan gifvits att kunna fritt och redigt uttala sin inre stämning och sin vunna öfvertygelse? Skall hvarje annan icke bokbildad man, som talar i t. ex. religiösa ämnen, ovilkorligen vara underkastad den domen att allt hvad han yttrar endast är "svammel"? Nej, äfven bland olärde män torde finnas mången, som ur sitt varma hjerta talar bättre, än många mästare med lärda tungor.

Jag skulle vidare vilja fråga, om det förbudssystem, som här blifvit prisadt såsom varande så nyttigt, nödigt och lyckobringande, anses böra uppehållas derför att vi så skulle kunna hålla vår kyrka vid makt? Anser man dess läras sanning icke erbjuda tillräckliga garantier? Och för öfrigt — hvad skulle det väl hafva blifvit utaf den kristna och således äfven den svenska kyrkan, om detta förbudssystem alltjemt hade funnits och utöfvats? Hvad skulle det hafva blifvit af denna kyrka, om man just mot dess äldste lekmannapredikanter hade tillvägagått på det i 1868 års förordning medgifna sätt, hvilket man här prisat och velat bibehålla? Jag ber att få påminna om det kyrkorådssammanträde, hvilket beskrives i femte kapitlet af vår äldsta kyrkohistoria. Der står det omtaladt huruledes en hop lekmannapredikanter gingo omkring i husen i Jerusalem, samlande folk omkring sig till och med i templet och lärande dem saker, som ovilkorligen, från kyrkorådets synpunkt sedt, skulle "leda till söndring i kyrkligt hänseende, till förakt för den allmänna gudstjensten" och till undergräfvande af den judiska religionens helgd. Desse män utgjordes af fiskare, tullnärer och andra med dem likstälde personer. Kyrkorådet i sagde stad sammanträdde i all hast; man insåg farorna för kyrkan af desse lekmannapredikanter fria tal och man yrkade, att de skulle rödjas ur vägen för att på det säkraste sätt få dem tystade. Men i detta nitiska råd fans en man, en lagklok, hvilken

vågade höja följande varnande och åtminstone då för tillfället jemväl åtlydda ord: "låter af ifrån desse männerna och låter dem vara; ty är detta råd eller verk af menniskor, så skall det varda om intet; men är det af Gudi, så *kunnen* I icke slå det neder — så framt I icke skolen finnas strida äfven emot Gud." Jag tror det hade varit ganska godt om den kristna kyrkan, som från sin grund är byggd af just dessa förföljde lekmanannapredikanter, ständigt låtit vara sig angeläget att ihågkomma dessa den lagkloke mannens ord. Månet nu fläckadt blad i kyrkans historia skulle då hafva stått blankt.

Men bestrider man vitsord åt den judiske rådsherren, har jag att åberopa äfven ett annat yttrande, ett, som härleder sig från en ojemförligt högre auktoritet. Hvad svarade nemligen den mästare i Israel, till hvilken hans lärjungar kommo hastande och sade: "vi sågo en man, som gjorde kraftiga gerningar i ditt namn och vi förbjödo honom det, efter han icke följer oss?" Jo, svaret lydde så: "*förbjuder honom icke*, ty det är ingen, som gör någon kraft i mitt namn och kan snart derpå tala ondt om mig; förty den, som ej är emot mig, han är med mig." Så svarade denne mästare; och han bar också ett kors, fastän ej så litet, så lätt, så gyllene som det åtskilliga af våra dagars mästare i kyrkan bära. Jag tror emellertid att han bör kunna påräkna någon auktoritet för *sitt* yttrande i förbudsfrågan, och jag ber särskildt få påminna, att äfven våra dagars lekmannapredikanter hafva för uppgift att gå omkring och tala i *hans* namn. Det är således äfven för dem, som detta frikallande ord gäller, och det gäller under den nämnda förutsättningen, äfven om de icke "följa med oss", äfven om de möjligen skulle kunna upptäckas i någon bisak hysa meningar, som kunna innebära en schism från vår kyrkas dogmatik. Det gäller för dem *ändå*. Och hvarföre? Jag läste nyss upp orden; de fastslå hufvudsaken genom att hänvisa till det namn, i hvilket gerningarne göras; och jag tror att de äro värde att noga betänkas af dessa nitälskande män, som ännu i dag vilja under den eua eller andra prentexten uppresas förföljelser och göra till martyrer personer, som, låt vara understundom rätt enfaldigt, tala i sitt hjertas enfald, men dock i alla fall tala i *det namnet*, och således ega att räkna sig till godo det anförda ordet af kyrkans högste lagstiftare.

Jag har med detta mitt yttrande ej velat försvara förvillelserna, det andliga slarvet, de olikartade andliga utsväfningar, som kunna bedrifvas af desse kringfarande lekmannapredikanter; jag påstår blott att vi ej ega att i dessa afseenden stämpla dem *alla lika*, att beteckna hela lekmannaverksamheten såsom något för vårt folk och vår kyrka förderfligt, som öfverfyller hospitalerna och förstör all samling och sans. Må vi låta hvarje sak vara hvad den är, och må vi komma i håg, att, om i några fall så sorgliga följder af lekmannaverksamheten, som här omtalats, verkligen kunna uppvisas, dock många andra fall gifvas, der den *icke* åtföljes af sådana verkningar, utan tvärtom visat sig hafva gagnat vår kyrka och gjort sig förtjent af all aktning, allt erkännande.

Jag ber, Herr Talman, få yrka bifall till Utskottets förslag.

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

Om ändrin-
gar i För-
ordn. ang.
särskilda
sammankom-
ster för an-
daksöfning.
(Forts.)

Häruti instämde Herrar *Westin* och *Stormats Math. Olsson*.

Herr Gustaf Ericsson: Efter den siste talarens anförande har jag ingenting att säga, utan ber endast, Herr Talman, att få instämma med honom och yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Ahlin: Herr Talman! Mine Herrar! Det har inträffat här såsom alltid eller åtminstone ofta, när fråga är om en sak sådan som denna, att man skjutit öfver målet och talat om något annat än det, hvarom fråga är. Den näst siste talaren på göteborgsbänken, yttrade många lika behjertansvärda och vackra, som sanna ord och jag vill för min del, oakadt jag ej högt tillkännagaf att jag instämde med honom, af allt mitt hjerta ansluta mig till dessa hans varmhjertade ord. Men jag frågar: hvad hörde det hit? Det är i närvarande stund ej fråga om upphäfvande af konventikelpakatet, ty endast om så varit fallet, hade det talet varit fullt på sin plats, och då skulle jag äfven hafva instämt i det slut hvartill han kom. Lekmannaverksamheten är i vårt land fri.

Jag ber nu tillika få nämna, att jag för min del ej mycket tror på tvångsåtgärders nytta och lämplighet på det kyrkliga området, och personligen skulle jag nästan vara mest böjd för att önska att hela denna förordning, hvilken det nu är fråga om att i vissa delar inskränka, helt och hållet upphäfves. Det skulle derigenom utan tvivel för min blifvande embetsverksamhet blifva fördelaktigare och lugnare än det, om denna författning kvarstår, möjligen kan komma att blifva. För öfrigt instämmer jag till alla delar i hvad som yttrades af en föregående talare på stockholmsbänken, att man bör vara mycket försiktig, så att man ej åt så att säga opåkallade — vare detta ord sagdt utan någon slags missaktning — predikanter bereder någon martyrgloria. Såsom ledamot af en stiftstyrelse under många år har jag flere gånger blifvit tillfrågad af prester hvad de skulle göra med det eller det partiet och jag har derpå nästan alltid svarat: predika själf Guds ord med kraft och valde och sök på det sättet vinna edra åhörarens förtroende, men framför allt låt dessa, som uppträda, icke få någon slags martyrgloria. Dessutom om en församlingslärare icke har den begäfnings eller för öfrigt icke är så skicklig, att han kan tillfredsställa det andliga behof, som förefinnes inom hans församling, så tror jag, att han bör vara glad öfver att få hjälp af andra, som dertill äro villige och passande. Och icke tycker jag, att en pastor i en församling behöfver alls blifva förskräckt eller ledsen öfver, om det äfven finnes inom hans församling bekännare af annan lära än vår evangelisk-luterska, fastän jag för min del tror och är öfvertygad om att det är den bästa. Ty utan tvivel är en kristendom i baptismens eller metodismens form eller hvilken annan form det må vara, bättre än ingen kristendom alls. För öfrigt måste väl enhvar så mycket förstå, att den rörelse, som under senare tiden gått öfver vårt land, varit en vindfläkt från ofvan, och att klokheten och försigtigheten bjuda, att man om den yttrar sig med den allra största försigtighet.

Men jemte det jag har denna öfvertygelse och jemte det jag icke i denna författning, hvars upphäfvande åtminstone delvis nu är i fråga, ser något egentligt skydd för *kyrkan*, ty det skyddet och andra sådana skydd äro för ändamålet alldeles för svaga, så torde det hända, att häri dock finnes ett skydd, som *det borgerliga samhället* icke helt och hållet kan undvara. Man må nemligen dock besinna, hvilket omätligt inflytande, som den religiösa öfvertygelsen och undervisningen i religion måste utöfva på förhållandena i det borgerliga lifvet och människornas uppträdande mot sina medmenniskor, och besinnar man det, torde man måhända hysa någon liten betänklighet för att borttaga alla skrankor och lemna, som man säger, gärdet fritt. Ej kunde det väl t. ex. vara nyttigt, att personer uppträda i församlingarne och förkunna mormonismens läror, som leda till förstörande af aktningen för äktenskapet, som dock fortfarande är grundvalen för samhället, och ej heller kunde det vara nyttigt om personer uppträda, som tolka skriftens ord att man bör mera lyda Gud än människor så, att vördnaden och aktningen för öfverheten och lagen derigenom rubbas. Sådant kan dock inträffa, och det är just för att förekomma sådana faror, om de en gång inträffa, som jag ändock tror, att icke, ännu åtminstone, tiden är inne att borttaga alla skrankor. Och hvem skall nu vaka häröfver, om icke kyrkorådet, der presten är ordförande och af församlingen valde personer medlemmar. Skulle nu en ung pastoralvårdhafvare vara böjd för ett kanske väl häftigt tillvägagående, måtte väl de öfriga kyrkorådets medlemmar kunna hålla honom tillbaka, och äfven om misstag någon gång ske, bör väl icke det vara tillräcklig grund för att borttaga det skydd, som ändock kan behövas. Dessutom ber jag att få ytterligare nämna, att denna författning alldeles icke har till syfte att förhindra lekmannapredikanters uppträdande, utan endast att förhindra sådana föredrags hållande, "som anses leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd". Då sådana föredrag förekomma i en församling eger, enligt författningen, kyrkorådet rätt att förbjuda dem, och, i fall förbudet icke åtlödes, är det *domstol*, som härför ådömer straff, men icke kyrkorådet. Under sådana förhållanden vill jag för min del icke för närvarande vara med om hvad Utskottet föreslagit eller motionerna gå ut på, utan tillstyrker afslag å såväl motionerna som Utskottets betänkande.

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Herr Magnus Jonsson: Efter det sakrika anförande den talare, som näst för den siste hade ordet, eller Herr Wieselgren, här haft, skall jag endast instämma i hvad han yttrat och afstå från ordet, med hemställan om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af talaren på stockholmsbänken. Han anförde bland skälen för bifall till Lag-Utskottets förslag äfven det, att det vore öfverlemnadt åt kyrkorådets godtycke att afgöra, huruvida en person fick uppträda och predika i församlingen eller icke, detta kyrkoråd, som

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

icke vore underkastadt något ansvar. Det är väl sant, att kyrkorådet icke är underkastadt något juridiskt ansvar, men det är likväl icke någon fara, att kyrkorådet skall förfara godtyckligt. Ty lagen tillämpas så, att kyrkorådets beslut icke vinner regeringens bifall, om det icke understödes af giltiga skäl, och det beror således icke på kyrkorådets godtycke att förbjuda andaktsöfningen.

Medan jag har ordet, kan jag icke underlåta att vända mig mot ett yttrande af talaren på göteborgsbänken, hvilket väckte mycket bifall. Jag skall, för att icke dermed upptaga Kammarens tid, icke upprepa hans ord. Jag skall blott be att få säga den ärade talaren, att om han tror, att hvarje lära är kristen, som predikar krig mellan far och son, mor och dotter, så misstager han sig, och om han tror, att en god talgåfva är tillräckligt för att skapa en skicklig predikant, så misstager han sig också. Man blifver sannernligen icke en god och välsignelsebringande religionsförkunnare blott för det man har talgåfva och är fanatiker.

Herr Folke Andersson: Som jag sällan besvärar Kammaren med något anförande, skall jag be att på några minuter få upptaga Kammarens tid.

Jag instämmer till alla delar med Doktor Wieselgren i hans yttrande, men jag skall be att få tillägga några ord i fråga om den föreslagna förändringen i 1868 års förordning. Denna förordning står, efter mitt förmenande, i strid mot grundlagens bud. Allt sedan införandet af vårt nuvarande statsskick, har religionsfrihetens höga grundsats varit uttryckt i 16 § Regeringsformen. Der är stadgadt, att "Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer". Denna lag är gammal, och Riksdagen har flera gånger sökt förverkliga detta grundlagens bud. Så bortogs först det ovilkorliga förbudet mot särskilda sammankomster för andaktsöfningar, som finnes stadgadt i 1726 års konventikelpakat. Sedermera bortogs ur 1858 års förordning hvarje ansvar för dem, som uppläto hus för andaktsöfningar. Samma skäl, som talade för dessa förändringar, talade äfven för den nu föreslagna, ty man må säga hvad man vill, så måste man erkänna, att nu gällande förordning är allt annat än rättvis. Om jag i andra fall bryter mot lag, skall jag öfverbevisas om brottet, innan jag dömes; men så är icke förhållandet i nu föreliggande fall, utan beror det på kyrkorådets uppfattning, om ett brott är begånget eller ej. Att följden deraf ofta blifver en religiös förföljelse är för Herrarne väl bekant. Visserligen påstår man, att den religiösa förföljelsens tid är förbi och att den hörde till ett förflutet tidevarf. Så yttrade nyligen en af kyrkans främste vetenskapsmän, Professor von Schéele, då han för någon tid sedan talade på Vetenskapsakademiens hörsal om den kristna tron. Han yttrade bland annat: "Den tid är oåterkalleligen förbi, då staten med väpnad hand förföljde den som vågade yttra tvifvel på den bestående religionen. Och skulle i någons bröst den tanken uppstå, så måste det bliiva dervid, ty svenska

folket skall icke låta frånrýcka sig den fria yttranderättens magna charta, dyrt förvärfvad med blod under loppet af förra århundradet“. Men ännu står staten med väpnad hand och förföljer. Ty det är säkerligen för de flesta af Herrarne bekant, att blott under den tid vi varit församlade på Riksdagen, hafva personer dels undergått fängelse vid vatten och bröd, en annan hade säkert fått dela samma öde, om icke två högsinnade och ädle riksdagsmän af denna Kammare hade med sina frikostiga bidrag räddat honom derifrån, och en annan är dömd till samma straff. Och då så många sådana fall hafva inträffat under så kort tid, vill jag fråga Herrarne, om det icke förtjenar afseende att göra den lilla förändringen i lagen, att straffbestämmelsen borttages. Ty att veta att eljest oförvitliga och aktade personer vid bristande tillgång af böter kunna dömas att undergå vatten- och brödstraff, ofta till men för helsan under hela deras återstående lifstid, blott för den rent kyrkliga förseelsen, att de icke stält sig till efterrättelse hvad ett kyrkoråd anser, det är upprörande för den kristliga människokärleken och rättsmedvetandet. Och man behöfver icke vara särdeles klarsynt, för att se, hvilken ande det är, som drifver till något sådant. Jag vågar påstå, att det åtminstone icke är kärlekens ande. Och hvad verkan detta straff kan hafva, det torde Herrarne alla hafva sig väl bekant. Min öfvertygelse är, att hvem som förtjenar på det, icke är det presterskapet och icke ens kyrkan sjelf, ty hvarje gång en sådan straffbestämmelse skall tillämpas, öppnas ögonen på mången, som förr icke sett det skadliga i just detta sätt att gå till väga. Att hela denna förordning är föråldrad och tarfvar ändring, bevisas bäst deraf, att der de andliga rörelserna mest förekomma i vårt land, der tillämpas aldrig förordningen. Jag vädjar i det hänseendet till Herrarnes egen erfarenhet. Finnes det någon punkt i vårt land, der lekmannaverksamheten så kraftigt bedrifves och utvecklar sig som just här i Stockholm, både i tal och skrift? Men jag har ännu aldrig hört, att Stockholms kyrkoråd eller kyrkoherdar utfärdat kyrkorådsförbud mot andliga sammankomster, och dock tror jag, att Stockholms kyrkoherdar icke stå på någon lägre bildningsgrad eller lägre religiös ståndpunkt än till exempel en pastor i Sköfde eller i andra landsorter. Det är just i de delar af landet, der presterskapet mera lamt begagnar andans svärd, der föredraga de att begagna de köttsliga vapnen och den borgerliga lagens arm, men ingen har gjort större förlust derpå än kyrkan sjelf, och jag anser, att det är hög tid att vi skudda af oss denna skamfläck, som ännu vidläder vår nation. Och för öfrigt, mine Herrar, då religionsfrihetens höga grundsats vunnit erkännande bland jordens mest civiliserade folk, så frågar jag, om icke Sveriges aktade ställning bland dem kräfver den förändring af ifrågasvarande förordning, som här är föreslagen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om ändringar i Förordn. ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen, i enlighet med dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick,

dels på antagande af det ändringsförslag Herr J. Anderson i Tenhult framställt, dels ock på afslag af såväl Utskottets hemställan som de motioner, hvilka i ämnet blifvit väckta; och förklarade Herr Talman-
nen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda meningen. Votering begärdes samt företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit såväl Utskottets hemställan som de i ämnet väckta motioner.

Omröstningen visade 87 ja mot 64 nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 2.

*Om stad-
gande af för-
mänsrätt för
kommunal-
utskylder.*

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 50, i anledning af återremiss utaf Utskottets Utlåtande N:o 17, öfver väckt motion om stadgande af förmånsrätt för kommunalutskylder.

I detta utlåtande hade Utskottet framställt ett så lydande förslag:
»det Riksdagen för sin del ville besluta följande:

Förordning angående förändrad lydelse af 17 kap. 12 § Handelsbalken.

Härigenom förordnas, att 17 kap. 12 § Handelsbalken, sådant nämnda lagrum lyder enligt förordningen den 8 Oktober 1861, skall erhålla följande förändrade lydelse:

Dernäst gånge med förmånsrätt ut:

ur fast egendom utskylder för samma egendom till landsting eller kommun för sista och löpande året, der icke, enligt hvad särskildt stadgadt är, annan än egaren är pliktig att dem gälda; samt

ur lös egendom först gäldenärens utskylder till kronan för sista och löpande året, de der ej för fast egendom utgå, och derefter hans utskylder för samma tid till landsting eller kommun, der de icke, på grund af hvad här ofvan stadgadt är, ur fast egendom gäldas.»

Reservationer voro vid utlåtandet fogade af Herrar *Thomasson*, *Lothigi*us och *Abergsson*, hvilka fortfarande ansett motionen icke böra föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Grefve Sparre yttrade: Jag förutser mycket väl att, då Kam-maren senast återremitterade Lag-Utskottets Betänkande N:o 17 i syfte att få ett sådant lagförslag, som här föreligger, Kam-maren också kommer att nu antaga detsamma. Jag vill icke heller onödigtvis upp-taga Kam-marens tid, men jag har dock velat nämna, att det enligt min uppfattning är origtigt att bereda kommunen en fördel på andra fordringsegares bekostnad. Förmånsrätterna borttagas allt mer och mer ur den europeiska lagstiftningen i allmänhet, men här afser man i stället att införa en ny sådan. På sätt jag hade äran säga, då ärendet senast var föremål för Riksdagens behandling, skulle detta stadgande jemväl skada våra jordbrukares kredit ganska betydligt, på det sätt, att den säkerhet, de hafva att erbjuda en långifvare, deri-genom komme att minskas.

Jag yrkar således afslag på Utskottets förslag, men dock utan hopp om framgång för detta mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Sedan propositioner gifvits såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på det yrkande, Grefve Sparre framställ, biföll Kam-maren Utskottets hemställan.

§ 3.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 61, i an-ledning af Kongl. Maj:ts proposition om afsättande af räntebärande obligationer till nominelt belopp af tre millioner kronor till en garanti-fond för aktiebolaget Sägverksegarnes garantiförening; uti hvilket ut-låtande Utskottet, som funnit sig ega giltiga skäl att tillstyrka Riks-dagen ifrågavarande förenings fortsatta understödjande medelst en fond af statsobligationer, men ansett vilkoren härför kunna och böra något skärpas utöfver hvad i den Kongl. propositionen blifvit ifrågasatt, gjort följande hemställan:

att Kongl. Maj:ts förevarande nådiga proposition må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att af Riksgäldskontoret utfärdade obligationer till nominelt belopp af tre millioner kronor må, för att bereda aktiebolaget Sägverksegarnes garantiförening tillfälle att fort-sätta sin verksamhet under ytterligare tio år utöfver den hittills fast-ställda tiden, fortfarande afsättas att utgöra en garantifond för bolaget under vilkor, att bolaget ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de uti ett af bolaget antaget, till Kongl. Maj:t ingifvet förslag till för-ändradt reglemente och bolagsordning angifna grunder med följande jemkningar och tillägg, nemligen:

a) att antingen halfva det tecknade aktiekapitalet skall, då bo-laget träder i verksamhet, vara kontant inbetaldt, eller ock aktieegarne för de förbindelser, de afgifva för oguldet aktiebelopp, ställa säkerhet, som af bolagets styrelse godkännes; börande i sistnämnda fall säker-hetshandlingarne förvaras hos Öfverståthållare-embetet eller i annat allmänt förvar, i kassakista försedd med särskilda lås, hvartill styrel-sen och ett af fullmäktige i Riksgäldskontoret utsedt ombud utom styrelsen hafva hvar sin nyckel;

Om stad-gande af för-månsrätt för kommunal-utskylder.
(Forts.)

Om garanti-fond för Säg-verksegarnes garanti-förening.

Om garanti-
fond för Såg-
verksegar-
nes garanti-
förening.
(Forts.)

b) att den genom afsättning af viss andel utaf bolagets vinst bildade fonden i intet fall får anlitas till gäldande af bolagets skulder, förr än hela det tecknade aktiekapitalet blifvit infordradt;

c) att lån ej får utlemnas till högre belopp än hälften af den lemnade pantens försäljningsvärde; samt

d) att Kongl. Maj:t må ega rätt att äfven före oktrojtidens utgång, när helst Han finner statens säkerhet för de såsom garantifond lemnade statsobligationerna sådant fordra, förordna om bolagets utredning.

Sedan uppläsning skett af Utskottets hufvudsakliga hemställan samt det förslag beträffande villkoren för understödet, som innefattas i ofvan intagna mom. a), lemnades ordet till

Herr Olof Jonsson, som yttrade: Lika öfvertygad som jag är om den nytta, denna Sågverksegarne garantiförening utträttat, allt sedan år 1879, då den bildades, lika tveksam är jag dock i afseende på de fördelar, som en fortsatt verksamhet af denna förening kunde medföra. Jag vågar nemligen säga, att orsaken hvarför trävarorna vanligtvis stå i så lågt pris är just för mycken afverkning. Om således denna garantifond kunde verka något godt i det hänseendet, att den skulle frigöra våra trävaruhandlande från nödvändigheten att behöfva kasta sig i armarne på utländska förlagsmän, så måste den på samma gång befordra en fortsatt afverkning af trävaror, hvilken afverknings storlek dock i sista hand är bestämmande för priset på varan. Jag anser därför att det icke är lämpligt att bestämma denna förenings verksamhet till så lång tid som tio år, utan man bör vara försiktig i denna sak, och först, då behovet gör sig verkligt gällande, bör staten träda emellan. Endast på detta sätt kan staten med säkerhet bidraga till ett godt ändamål.

Då jag dock för väl känner att det icke lönar sig att här framställa något yrkande i det syfte, jag här antyd, har jag härmed endast velat hafva till protokollet antecknad min åsigt i detta fall, och jag gör således icke något yrkande.

Herr Abr. Rundbäck: Då den föregående talaren förklarat, att han icke ville yrka afslag på det ifrågavarande betänkandet, har jag begärt ordet just för att fylla i hvad jag trodde att han skulle framkomma med. Jag för min del kan nemligen icke vara med om detta förslag. När 1879 års Riksdag under de sista veckorna af sin sammanvaro beslöt upptagande af lån på öfver 50 millioner kronor dels till byggnad af och understöd åt jernvägar, dels till en jernvägshypoteksfond, dels till inköp af Motala—Hallsbergs jernväg, dels i och för den nu ifrågavarande garantifonden, dels ock slutligen för att gälda Statskontorets skuld till Riksgäldskontoret, biträdde jag med nöje förslaget att anvisa tre millioner kronor till denna garantifond, emedan sågverksegarne i anseende till det oerhörda prisfallet på trävaror, som då egde rum, vid denna tid verkligen behöfde hjälp, hvartill äfven kom såväl att sågverksegarne då sökte hjälpa sig sjelfva, som ock att

afsigten den tiden var, att hjälpen skulle vara tillfällig för endast tre år. Nu åter är meningen, att denna hjälp skall blifva permanent. Ehuru väl man ställer oktrojen på blott tio år, är det tydligt och klart, att den kommer att bibehållas allt framgent. Detta innebär likväl en förändring i 1879 års Riksdags beslut, som jag icke kan godkänna. Jag anser för min del, att det är en stor olycka, att staten sålunda på en mängd områden uppträder såsom förlagsgifvare åt industrien. Så har nemligen skett med afseende på jordbruket, bergshandteringen, enskilda jernvägar samt privatbankerna genom den år 1879 bildade jernvägshypoteksfonden, hvartill nu skulle komma statens understöd åt trävaruindustrien genom den här ifrågavarande garantifonden. På detta sätt skola inom den ena näringen efter den andra bolag bildas för näringens raskare bedrifvande, och staten är den, som genom sin kredit skall lägga den grund, på hvilken dessa nya företag skola växa upp. Jag skulle dock icke säga så mycket om, att staten på detta sätt blandar sig i de enskildes affärer och gifver dem förlag, om staten egde något öfverskott att använda dertill. Men huru förhåller det sig i sjelfva verket med statens öfverskott? Jo — dess öfverskott utgöres af en brist i Statskontoret på 14 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Borde icke under sådana förhållanden staten snarare koncentrera sina omsorger på att betäcka denna stora brist än att genom försträckningar blanda sig i enskilda företag!

Dessutom förefaller det mig betänkligt, att hela vårt affärslif allt mera baserar sig på lån och vigilans. Här vidtages den ena åtgärden efter den andra för upplåning och utlåning. Staten är skyldig 2 à 300 millioner kronor, rikshypoteksbanken likaså mellan 2 och 300 millioner kronor, de enskilda hypoteksföreningarna hafva stora skulder, städer och kommuner hafva upptagit lån till bortåt 100 millioner, och nu får man af betänkandet veta, att sågverksegarne ligga i händerna på utlandet. På detta sätt skulle vi i närvarande stund hafva en skuld, som närmar sig miljarden. Hade man i god tid under de gynnsamma åren i början af 1870-talet vidtagit åtgärder för att konsolidera ställningen, så skulle vårt land nu varit i ekonomiskt hänseende kanske det lyckligaste i Europa. Men i stället att konsolidera sig, utvidgade man affärerna allt mer och mer, för hvilket ändamål man icke blott använde alla inflytande vinster utan derutöfver antlade upplåningen i allt större skala, helst låneinrättningar den tiden växte upp som svampar öfver allt. Och derföre gick det, som det gick. Vi minnas nog ställningen år 1879. Nu börjar det gå upp litet igen, och genast är man framme för att bilda nya låneinrättningar och nya tillfällen att lemna näringarne lån. Den nu ifrågavarande anstalten är ämnad till en pantlåneinrättning, och verkuingarne af dess tillvaro skola utan tvifvel blifva sådana, som den föregående talaren skildrat dem, nemligen att man först producerar så långt efterfrågan fordrar och sedan — i betraktande deraf att den ifrågasatta anstalten har omkring 15 millioner att utlåna — ytterligare tillverkar en mängd virke för att lägga i hög och belåna. När sedermera den dåliga tiden fininner sig, har sågverksegaren öfverflöd på trävaror, men pen-

*Om garanti-
fond för Säg-
verksegarne
garanti-
förening.
(Forts.)*

Om garanti- ningarne äro slut och ställningen sämre, än om en dylik pantlåne-
fond för Säg- inrättning icke funnits.

verksegarnes
garanti-
förening.
(Forts.)

På dessa skäl anser jag mig ej kunna vara med om saken, i syn-
nerhet som utredningen är ganska ofullständig; och jag yrkar därför
afslag, under uttalande tillika af min stora förundran, att ingen
reservant finnes antecknad under betänkandet.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Themp-
tander: Med anledning af de anmärkningar, hvilka blifvit rigtade
mot Stats-Utskottets nu föredragna utlåtande och på samma gång mot
den Kongl. Maj:ts proposition, som föranledt detsamma, ber jag att
få yttra några ord. Det förhållande, som förelåg, då Kongl. Maj:t
afgaf proposition i ämnet, var, att 1879 års Riksdag på grund af ett
inom Riksdagen af enskild motionär väckt förslag ansåg sig böra
ställa ifrågavarande fond till disposition af en anstalt, afsedd att be-
reda förslag för sågverksidkare. Förslaget var föranledt af då rådande
ogynsamma konjunkturen i allmänhet och särskildt för sågverks-
näringen. Anstalten kom sedermera till stånd och fylde sin uppgift,
enligt hvad ingen torde kunna motsäga, på ett särdeles tillfredsstäl-
lande sätt, icke så mycket derigenom att den verkligen lemnade för-
slag i större utsträckning åt idkarne af denna näring, utan derigenom
att den skänkte dem en trygghet, hvaraf de hittills varit i saknad,
och på den utländska marknaden ingaf en bättre föreställning om de
förhållanden, under hvilka den svenska sågverksindustrien arbetade.
Man bibringade nemligen de utländske köparne derigenom den före-
ställningen, att de svenska sågverksegarne icke till hvad pris som helst
behöfde kasta ut sin tillverkning på den utländska marknaden. An-
stalten fylde således sin uppgift på ett sätt, som mer än väl mot-
svarade de fordringar, man på densamma uppställt. Nu har det för-
slag, som föranledt Kongl. Maj:ts proposition, utgått från anstaltens
delegare i syfte att bereda anstalten en mera permanent tillvaro och
sågverksrörelsen ett fortfarande stöd af en dylik förlagsinrättning.
Då jag vid föredragning inför Kongl. Maj:t af denna framställning
tillstyrkte Kongl. Maj:t att till Riksdagen aflåta ifrågavarande propo-
sition, fäste jag mig — jag bekänner det upprigtigt — icke så mycket
vid den analogi, man uppställt mellan trävaruindustrien å ena samt
jordbruksnäringen och jernhandteringen å den andra sidan, hvilka
båda sistnämnda näringar, såsom vi veta, i visst afseende åtnjuta
understöd af statsverket i form af garanti eller belåningsrätt i Riks-
banken; jag fäste mig icke så mycket vid denna analogi — säger jag
— af den anledning, att jag ansåg förhållandena i fråga om dessa
näringar vara i flera afseenden så olikartade, att man icke egde fullt
stöd för uppställande af en sådan analogi. Men hvad jag icke kunde
undgå att fästa mig vid, var det intresse, som staten själf, i sin egen-
skap af den störste skogsegaren i landet, i denna fråga eger. Staten
såsom skogsegare har nemligen i sågverken afnämare för sina skogs-
produkter; och det är gifvet, att staten till följd deraf icke kan undgå
att i hög grad vara intresserad af att trävaruindustriens idkare må kunna
arbeta under så gynsamma villkor som möjligt och icke mer än behöf-

ligt är vara utsatta för trångmål med afseende på beredande åt sig af de förlag, som denna ganska tunga näring för sina tillverkningar behöfver. En erfarenhet, som de med förhållandena i detta afseende mest förtrogne haft tillfälle att vitsorda, har lärt oss, att ett eller annat kapitalstarkt sågverksbolag eger ett synnerligt lätt tillfälle att i sin hand monopolisera inköpen af skogstillgången vid ett vattendrag. Staten får då vid försäljningen af sina skogsalster nöja sig med det pris, som dessa bolag kunna vara sinnade att bjuda. Men derjemte har det visat sig, att, när tillfällena för mindre bolag att i detta afseende konkurrera icke varit allt för ogynsamma, ity att dessa mindre bolag egt tillfälle att på drägliga villkor förskaffa sig erforderligt förlag, de uppträdt täflande vid dessa inköp, och att denna täflan icke heller underlåtit att i detta fall, liksom i alla andra, framkalla den naturliga effekten, att förhållandena stält sig bättre för säljaren, d. v. s. att han kunnat för sin vara betinga ett högre pris, än han eljest skulle fått. Det är sålunda för tillgodoseende af ett stort statsintresse, som staten i egenskap af skogsegare i detta fall bör mellankomma. Och då nu dertill kommer, att äfven hos sågverksegare, hvilka icke hafva den minsta hänsyn till att någonsin påräkna något förlag från denna fond, den uppfattningen gör sig gällande, att blotta tillvaron af denna fond är egnad både att framkalla större trygghet hos denna närings idkare och framför allt att i utlandet framkalla en bättre stämning för vår trävaruindustri, en föreställning om att de svenska idkarne af trävaruindustrien icke äro nödsakade att utbjuda sina tillverkningar till hvad pris som helst, har jag tyckt det vara en ganska naturlig sak att föreslå Riksdagen att låta denna garantifond, som Riksdagen visserligen af en tillfällig anledning stält till föreningens understöd, fortfarande stå till samma anstalts disposition. Någon fara för förlust kan nemligen, efter min fulla öfvertygelse, staten icke löpa, ty de bestämmelser, som rörande fondens förvaltning skulle meddelas, äro af den beskaffenhet, att staten har tillfälle att både genom sitt deltagande i förvaltningen och genom den kontroll deröfver, som staten skulle utöfva, samt genom de bestämmelser, som blifva normerande för anstalten i afseende på lånerörelsen, förebygga all risk; i alla dessa afseenden är fondens verksamhet så väl begränsad, att det förefaller mig alldeles uppenbart, att staten icke skall löpa den allra minsta fara på att fortfarande ställa denna garantifond till anstaltens förfogande. Jag vill visst icke bestrida, att icke omständigheter kunna inträffa, föranledande dertill att dessa obligationer kunde behöfva vid något tillfälle användas. Men jag är fullt förvissad, att sådana omständigheter aldrig kunna inträffa, att icke det förskott, som staten i sådana fall medelst dessa obligationer skulle lemna, skulle blifva beäckt vid en utredning af fonden.

Då staten således i sin ställning såsom skogsegare har ett direkt intresse af saken; då staten deraf har det indirekta intresset, att en så vigtig exportnäring som denna må komma i den ställning, att den icke behöfver forcera sin försäljning under ogynsamma konjunkturer; och då vidare staten icke kan anses löpa den minsta risk genom att ställa detta förlag till anstaltens disposition, har jag ansett, att staten

Om garantifond för Sågverksegarnes garantiförening.
(Forts.)

*Om garanti-
fond för Säg-
verksegarne
garanti-
förening.
(Forts.)*

bör och utan allt äfventyr kan ingå på den framställning, som i detta afseende af Kongl. Maj:t gjorts och af Utskottet med vissa modifikation tillstyrkts. Jag tror därför, att den siste ärade talaren bör med samma glädje, som han förklarade sig hafva instämt i 1879 års Riksdags beslut i denna fråga, kunna göra det äfven nu; och i afseende på hans yttrande om det önskvärda i att undvika vigilans, ber jag få nämna, att, såvida han dermed vill beteckna förhållandet mellan sågverksegarne och denna fond, en dylik uppfattning synes mig något besynnerlig; ty jag åtminstone vet icke, huru det skulle tillgå att sköta en industri utan förlagskapital; men huru många af våra industriidkare äro åter i den ställning, att de kunna förlägga sig sjelfva? Och skulle denna industri icke bedrivas under andra förhållanden, än att dess idkare vore så kapitalstarka, att de kunde förlägga sig sjelfva, då tror jag att omfattningen och betydelsen af denna industri skulle i allt för väsentlig mån förminska. Icke kan det väl kallas vigilans, att en industriidkare bedrifver sin affär på det sätt, att han upplånar det förlag, han behöfver, mot säkerhet, dubbelt så mycket värd som det upplånade beloppet.

Jemte det jag velat uttala detta, ber jag på samma gång få förklara, att jag icke tillhör dem, som öfverskatta betydelsen af den ifrågavarande anstalten. Men å andra sidan kan jag icke bestrida att icke, såsom jag redan nämnt, den kan göra ett ganska stort gagn; och särskildt vill jag fästa uppmärksamheten på, att den närvarande tiden är sådan, att ett beslut om fondens indragning kunde i viss mån vara betänkligt. Utan tvifvel torde det vara för många af Herrarne bekant, att den utländska marknadens ställning till vår trävaruindustri för närvarande är sådan, att köparne, i synnerhet på den engelska marknaden, intaga en ganska reserverad hållning, äfvensom att priset å trävaror nu ställer sig lägre än under sistlidna år. Derjemte är mångenstädes i utlandet uppmärksamheten rigtad på denna fråga, och ett visst afseende fästes dervid, huruvida det understöd, som en gång tillerkänts sågverksindustrien genom den ifrågavarande fonden, skall beröfvas densamma eller ej. Äfven ur den synpunkten vore det, efter hvad jag anser, oklokt att nu undanrycka trävaruindustrien detta stöd, i synnerhet när man måste erkänna, att staten icke riskerar ett öre genom att lemna det.

Det är på dessa skäl jag tar mig friheten anhålla om bifall till Stats-Utskottets nu föredragna förslag.

Herr C. A. Larsson: Efter hvad Herr Finansministern nu anført anser jag det icke vara mycket öfrigt att säga i denna sak. Det var inom Stats-Utskottsafdelningen med mig som med Herr Olof Jonsson, som hade de obotfärdiges förhinder och trodde, att det skulle komma att gå med sågverksegarne som det för några år sedan inträffade med bränvinsbrännarne i Östergötland, hvilka, då fråga uppstod om att belåna bränvinet, höllo så länge derpå, att de slutligen måste sälja alla sina förlag på en gång och dervid gjorde stora förluster, en af dem ända till 30,000 kronor, på detta tjurhållande. Det var enahanda omständighet, som jag inom afdelningen framhöll såsom

*Om garanti-
fond för Säg-
verksegarne
garanti-
förening.
(Forts.)*

hinder för fortsättande med det bidrag från statens sida åt sågverks-
egarne, som 1879 års Riksdag beslutade. Men efter de upplysningar
i saken som då meddelades, bland annat, att staten genom detta bidrag
beräknats förtjena 40 öre på hvarje timmerstock, som sålts af statens
skogar, hvilket gör en betydlig summa, så blef jag benägen för att
Riksdagen fortfarande måtte lemna det ifrågavarande understödet.

Det lät på Herr Rundbäck, som han trodde att dessa tre millioner
skulle lemnas sågverksegarne kontant eller ock upplånas genom att
utsläppa obligationer af motsvarande värde. Detta är icke händelsen.
Det är på samma sätt med detta understöd, som med de 8 millioner
i obligationer, som staten öfverlemnade till allmänna hypoteksbanken.
De tre millionerna skola blott utgöra en grundfond för att stärka bo-
lagens kredit; bolagen ega sjelfva att anskaffa penningarne. Dertill
kommer, att Stats-Utskottet betydligt skärpt de af Kongl. Maj:t föreslagna
vilkoren för nämnda garantifonds öfverlemnande åt föreningen. Så-
lunda få lån icke utlemnas till högre belopp än hälften i stället för
två tredjedelar af pantens försäljningsvärde. Vidare skall, då bolaget
träder i verksamhet, det åligga aktieegarne att — i stället för att
hafva inbetalt 20 procent af det tecknade kapitalet samt lemnat för-
bindelser för återstående 80 procent — antingen hafva betalt halfva
det tecknade beloppet eller ock för de förbindelser, de för återstoden
afgifvit, hafva lemnat säkerhet, som af bolagets styrelse godkänts.
Slutligen skulle de af staten öfverlemnade obligationerna icke i något
fall få användas till anskaffande af medel till bolagens utlåningar.
Med sådana villkor borde man väl, såsom Herr Finansministern ock
framhållit, icke hafva att befara någon förlust från statens sida.

Till sist vill jag nämna, att inom Utskottsafdelningen såsom skäl
för bifall äfven framdrogs, att då staten lemnat jordbruksnäringen ett
förlagskapital, densamma äfven borde understödja en näring, som lem-
nade material till landets största export, och i hvilken export man
måste kunna göra sig förhoppning om att få en motvigt mot landets
betydliga import. Utan en vidsträckt trävaruexport må vi nemligen
icke tänka oss att kunna betala de stora annuiteterna på våra jern-
vägslån; det är denna export, som jag hoppas skall betala våra jern-
vägar, och det är derföre jag anser den ifrågavarande fonden böra
bibehållas, hvarom alla ledamöterna i Stats-Utskottet ock voro ense.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Hedin: Jag skall, sedan Herr Statsrådet och Chefen för
Finansdepartementet yttrat sig i saken och accepterat Utskottets förslag,
endast be att få tillägga ett par ord.

Då den andra talaren i ordningen uttalade sin förvåning öfver,
att Stats-Utskottets betänkande icke åtföljdes af någon reservation,
var jag ett ögonblick färdig att instämma i denna förvåning, men min
åstigt förändrades, då jag fann, att han ogillade helt och hållet både
Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag. Jag kände någon
förvåning deröfver, att ingen antecknat sig såsom reservant mot de,
enligt min tanke, ytterligt stränga skärpningar, som Utskottet gjort
i de af Kongl. Maj:t föreslagna villkor, skärpningar så stränga, att

Om garanti
fond för
sågverks-
egarnes ga-
rantiföre-
ning.
(Forts.)

denna garantifond gör dubbelt skäl för namnet, i det den garanterar, så långt meniskt förstånd och menktlig försigtighet räcker, mot förmodade förluster.

Det har erinrats af den förste talaren, att det varit i sin ordning att, likasom för två år sedan, tillgripa en sådan åtgärd, som här föreslagits, när behovet deraf visar sig. Detta är besvaradt i den framställning, som hos Kongl. Maj:t gjorts af sågverksegarne garantiförening, hvilken erinrat, att, när behovet visar sig så, att man nödgas tillgripa denna extra åtgärd, det vore för sent att till mera än någon del afhjelpa det onda, som redan delvis inträffat.

Den andre talaren i ordningen har sagt, att statsverket skulle blifva sågverksegarne förlagsgifvare. Det är ett mycket oegentligt uttryck. De verkliga förlagsgifvarne under de garantier, som här stadgas mot förlust för staten, äro sågverksegarne sjelfva, utaf hvilka flere af de största icke komma att anlita denna fond, enär de icke äro i behof deraf, men hvilka dock af intresse för en af vårt lands vigtigaste näringsgrenar träd in i föreningen och riskera sitt kapital, ehuru deras eget intresse visst borde förmå dem dertill att låta de små konkurrenterna falla och sedan dela arbetsfältet sins emellan. Han har också nämnt, att det heter i en af de handlingar, som han refererade, att en del sågverksegare låge i utländska förlagsgifvares händer. Denna fond afser just att förekomma och afhjelpa detta förhållande. För öfrigt skulle man kunna uttala den allmänna satsen om denna fonds verkan, att den skall leda derhän, att man för en mindre afverkning kommer att åt landet förskaffa en större inkomst, medan sågverksegarne annars under dåliga konjunkturer komme att förledas till en öfverafverkning med mindre inkomst för landet.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan Herr Talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren den under föredragning varande delen af Utskottets förslag.

Mom. b), c) och d):

Blefvo jemväl bifallna.

§ 4.

Om förändrad lagstiftning ang. enskilda banker.

Föredrogs Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af väckta motioner om ändringar uti gällande lagstiftning angående enskilda banker med rätt att utgifva egna bank-sedlar.

Utskottet hade i detta Utlåtande yttrat sig öfver dels Herr C. J. Ödmans inom Andra Kammaren väckta motion N:o 120, afseende en anhållan hos Kongl. Maj:t om utarbetande af förslag till ny lag för de enskilda bankerna, dels ock Herrar J. A. Sjös och C. Ekmans inom samma Kammare afgifna motion N:o 87, deruti ett så lydande förslag var framställt: "det Riksdagen må för sin del besluta den

förändring i Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874, angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar, att all sedelutgifning må varda förbjuden för de banker, som hädanefter begära ny eller förnyad oktroj.“

Om förändrad lagstiftning ang. enskilda banker.
(Forts.)

Och hade Utskottet hemställt:

1) att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta nu gällande lagstiftning för enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar underkastas revision samt till Riksdagen afgifva förslag till ny lag i ämnet; samt

2) att, genom hvad Utskottet här ofvan under punkt 1 hemställt, de af Herrar Sjö och Ekman afgifna motioner måtte anses besvarade.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan i *punkten 1* anförde:

Herr Sjö: Som Herrarne lätt kunna finna, har jag helst önskat, att min motion blifvit af Utskottet bifallen. Men då jag antager, att flertalet af Kammarens ledamöter ansluter sig till det förslag, som Utskottet framlagt, kan det icke mycket löna att nu vidare yttra sig i saken. Dock kan jag härvid icke underlåta att uttala, såsom min ärliga och upprigtiga tanke, att rätta tiden nu är inne för att ju förr desto hellre vidtaga en genomgripande förändring i banklagstiftning uti det syfte, som jag föreslagit. Jag hade helst önskat att icke behöfva vidröra ett så ömtåligt ämne, som de enskilda bankernas ställning. Men då jag märkt af detta Utskottets betänkande, att icke mycket göres för att få ett starkt och sundt banksystem, kan jag icke annat än i minnet återkalla, hurusom 1879 års Riksdag fick till dessa enskilda bankers understöd ställa ett anslag af icke mindre än 23 millioner kronor. Det är visserligen sant, att detta endast var ett låneunderstöd, men nog synes det olyckligt, att sådana inrättningar som de enskilda bankerna sköta sina affärer på sådant sätt, att de icke utan Riksdagens eller statens mellankomst kunna reda sig. Alltför väl vetande, att de enskilda bankerna varit till nytta för landet derutinnan, att de utsläpt mera rörelsekapital i rörelsen än annars möjligen varit fallet, tror jag dock, att de tillika gifvit skäl till missnöje och detta i flera än ett fall. Jag skall bedja få nämna några sådana fall.

Det är svårt, då man skall handtera 28 enskilda bankers sedlar, att i hast afgöra, hvilka som äro falska eller icke, och vidare tror jag, att dessa banker dragit till sig allt för stora inkomster på öfrige samhällsmedlemmars bekostnad. Dessutom kan man befara, att det kan inträffa ännu en gång, såsom för ett eller två år sedan, då såväl järnvägsstyrelsen som enskilde personer nekade att vid likvider emottaga en enskild banks sedlar. Jag frågar just, huru det skulle gå, om något sådant ännu en gång upprepades. Jag tror därför, att man i tid bör göra något härför, emedan, derest icke något göres, ansvaret därför kommer att hvila på regeringen och Riksdagen. Då jag för min del icke vill vara med om att bära detta ansvar, kommer jag att yrka afslag å föreliggande utskottsbetänkande och bifall till

Om förändrad lagstiftning ang. enskilda banker.
(Forts.)

min och Herr Ekmans motion. Enligt min åsigt är det icke mycket med detta betänkande, då deri endast föreslagits, att nuvarande privatbankslag skall underkastas revision.

Medan jag har ordet, ber jag få fästa uppmärksamheten på, att årligen förloras genom olyckshändelser betydliga belopp af enskilda bankers sedlar, hvilket naturligtvis blir en vinst för dessa banker. Om man komme till det beslut, att Riksbanken blefve den allena sedelutgifvande banken, skulle dessa inkomster gå till staten och icke blifva en beskattning till enskilde personer och privatbanker, såsom nu är fallet.

Herr Biesert: Jag begärde ordet blott för att få en diskussion i frågan i gång; men då jag nu har anledning tro, att en diskussion ändå skall uppstå, skall jag för närvarande inskränka mig till att endast yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr C. I. Bengtsson: Jag ber blott att få yrka bifall till Utskottets förslag. Jag tror att motionären bör vara Utskottet tacksam för att det gjort så mycket som betänkandet utvisar för hans förslag, och att han bör vara mycket nöjd, om det, som nu föreslagits, vinner bifall inom Riksdagen.

Herr Lyttkens: Då motionären Herr Sjö nu yrkat afslag å Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets förslag och bifall till den af honom afgifna motion, så ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet på, att motionen innebär yrkande derom, att med nästa oktrojtid de nu sedelutgifvande enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar skulle upphöra och detta utan att i motionen sägs ett enda ord om, huru den allmänna penningemarknaden i riket derefter skulle ordnas, icke ett enda ord om hvad som skulle sättas i stället för de enskilda bankernas sedlar, icke ett enda ord om huru de enskilda bankerna och Riksbanken framdeles skulle ordnas. Skulle nu Riksdagen bifalla hans motion utan att sätta något annat i stället för de enskilda bankernas indragna sedlar, så tror jag att Riksdagen skulle visa sig ega likadana och lika stora kunskaper i bankfrågor som motionären; och som jag är öfvertygad, att så icke är fallet och att Kammarerna icke vill visa något sådant, så inskränker jag mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammarerna Utskottets hemställan.

Punkten 2:

Blef äfven bifallen.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 60, i anledning

ning af väckt motion om tillsättande af en finanskomité samt anvisande för ändamålet af ett förslagsanslag.

§ 6.

Till bordläggning anmälades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Memorial:

N:o 62, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för Riksgäldskontoret; och

N:o 63, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om uppförande af ett nytt riksdagshus;

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 11, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 4:de punkten af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 10, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers-, bränvinsbrännings- och vitbetssockertillverkningsmedlen; samt

Banko-Utskottets Utlåtande och Memorial:

N:o 16, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbanken;

N:o 17, med förslag till ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid Riksbankens afdelningskontor;

N:o 18, angående instruktion för nästa Riksdags Banko-Utskott; och

N:o 19, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Föredrogs och godkändes Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 37, rörande ändring i Kongl. kungörelsen den 5 December 1873, angående bevillningsafgift för spelkort samt kortstämplingens verkställande.

Kammarrens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.